

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 67 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 67 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3717>

HAÇLI SEFERLERİ SIRASINDA ANTAKYA KONTLUĞU İLE URFA KONTLUĞU ARASINDAKİ ÇIKAR ÇATIŞMALARININ SİYASİ YANSIMALARI: TELBAŞİR/TİLBAŞAR SAVAŞI (1108)

POLITICAL RELECTIONS OF THE CONFLICTS BETWEEN ANTAKYA AND URFA DURING THE CRUSADES: TASHBAS/TILBASAR WAR (1108)

Fatma ÇAPAN*
Alican YENER**

Öz

Doğu Roma İmparatoru Aleksios Komnenos'un 1081-1118) Türkleri Anadolu'dan atmak için Avrupa'dan ücretli askerler talep etmesi ile birlikte Papa II. Urbanus'un Hıristiyan dünyasının tek lideri olmak için yaptığı çağrı üzerine 1096'da Clermont Konsili'nde temelleri atılan Haçlı Seferleri yaklaşık 200 yıl boyunca dünya tarihini derinden etkilemiştir. Avrupa'da oluşan "Haçlı ruhu" on binlerce kişiyi Türkleri Anadolu'dan atmak ve Kudüs'ü kurtarmak için harekete geçirmiştir. Ancak Haçlıların bu dini nedenlerle yola çıkmasına rağmen asıl niyetleri ekonomik çıkarlar elde etmektir. Bu nedenle sözde Hıristiyan din kardeşlerine yardım etmek amacıyla yola çıkan Haçlı orduları daha İstanbul'a gelmeden yolları üzerinde bulunan Hıristiyanların canlarına ve mallarına kastetmişlerdir. Bu orduları kendisi için de büyük bir tehlike olarak gören İmparator Aleksios Komnenos onlara daha önce Doğu Roma'ya ait olan toprakları ele geçirdikleri takdirde geri vermelerini isteyerek vassallık yemini ettirmiştir. Nitekim I. Haçlı Seferi sonucunda Urfa, Kudüs, Antakya gibi yerleri ele geçirerek kontluklar kuran Haçlılar, İmparatora verdikleri sözleri tutmak bir yana ele geçirilen bu yerlerin hakimiyeti için kendi aralarında savaşmaya başlamışlardır. Bu savaşlardan biri de Antakya Kontluğu ile Urfa Kontluğu arasında yaşanmıştır. Onlar arasında yaşanan bu siyasi çekişmeler bölgede bulunan Türk emirleri ve valilerinin de dahil olmasıyla birlikte oldukça karmaşık bir hal almıştır. Nitekim Halep Emiri Rıdvan ve Musul Emiri Çavlı arasında Halep hakimiyeti üzerinde başlayan anlaşmazlıklar nedeniyle bunların Antakya Prinkepsi Tankred ve Urfa Kontu II. Baudouin'e ittifak teklif etmeleri üzerine Telbaşir mevkiinde bir savaş meydana gelmiştir. Bu savaşın kazananı Antakya kontu Tankred olurken Urfa Kontluğu güç kaybettiği için savunma konumuna düşmüştür. Diğer yandan Çavlı mücadelesinden vaz geçmek zorunda kalmış, Halep Emiri Rıdvan ise kendisi sayesinde güçlenen Tankred'in saldırılarına maruz kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Haçlılar, Selçuklular, Telbaşir Savaşı, Baudouin, Tankred, Çavlı, Rıdvan.

Abstract

When the Eastern Roman Emperor Alexios Komnenos (1081-1118) demanded paid soldiers from Europe to expel the Turks from Anatolia, Pope II. Urbanus, whose foundations were laid in the Clermont Council in 1096 upon Urbanus' call to become the sole leader of the Christian world, have profoundly influenced world history for nearly 200 years. The "Crusader spirit" formed in Europe mobilized tens of thousands of people to expel Turks from Anatolia and save Jerusalem. However, although the Crusaders departed for these religious reasons, their real intention was to obtain economic interests. For this reason, the Crusader armies, which set out to help the so-called Christian brothers and sisters, refer to the lives and property of the Christians on their way before coming to Istanbul. Emperor Alexios Komnenos, who regarded these armies as a great danger for himself, made them swear vassalism by asking them to return them if they had seized the lands belonging to Eastern Rome before. As a result of the Crusade I, the Crusaders who conquered Urfa, Jerusalem, Antioch and established counties started to fight among themselves for the sovereignty of these places, aside from keeping their promises to the Emperor. One of these wars took place between Antakya and Urfa. These political conflicts between them have become quite complicated with the inclusion of Turkish orders and governors in the region. As a matter of fact, the disputes between the Emir of Aleppo, Rıdvan and the Emir of Mosul, Çavlı, over the dominance of Aleppo, have resulted in the Antakya Prinkepsi Tankred and Urfa Count II. When Baudouin offered an alliance, a war broke out in the Telbasir area. The winner of

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

** Şehit Serdal Şakır Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Tarih Öğretmeni.

this war was Tankred, the Count of Antakya, and Urfa County became defensive because it lost power. On the other hand, Çavlı had to give up his struggle and Rıdvan, the Emir of Aleppo, was subjected to the attacks of Tankred, which was strengthened by him.

Keywords: Crusaders, Seljuks, Battle of Tilbashir, Baldwin, Tancrede, Cavli, Rıdvan.

Giriş

Batı Roma İmparatorluğu'nun 476 yılında yıkılmasının ardından Avrupa'ya akın eden Cermen kavimleri birbiri ardına bağımsız krallıklar kurmuştu. Bu Cermen krallıkları yaşayışta barbar geleneklerini devam ettirdilerse de devlet bürokrasisinde Roma mirasının etkisinde kalarak Roma görkemini devam ettirmeye çalıştılar. Bu nedenle Cermen kralları yönetimin üst kademelerine Romalı aristokratları getirerek var olan düzeni korumaya çalıştılar. Ancak Batı Avrupa'ya çeşitli kavimler tarafından yapılan istilalar burada devlet otoritesini ortadan kaldırdı ve bu durum siyasi, sosyal, ekonomik açıdan büyük bir kaosa neden oldu. Bu istilaların bir sonucu olarak halk, güvenliklerinin sağlanması şartıyla özgürlüklerini büyük arazi sahibi senyörlere teslim etti. Roma'nın özgür halkı bile artık bu zengin toprak sahiplerinin çiftliklerinde hizmetçi olarak çalışmaya başladı. Nitekim Batı Avrupa'da tarım ve ticaret durma noktasına gelmiş mevcut tarımsal faaliyetler büyük şehirlerin ihtiyacına cevap vermezken ticaretin de azalmasıyla birlikte şehirlerden köylere doğru bir göç akını başlamıştı. Diğer yandan Doğu Roma İmparatorluğu güçlü otoritesi ve üretken şehirleri sayesinde Akdeniz ticaretini tekeline alırken, Batı Avrupa toprakları tam bir kara ülkesi haline gelmişti. Üretim toplumundan uzak olan Cermen krallıkları ise ihtiyaçları olan ürünleri sürekli ithal etme yoluna giderek tüketici bir yapıya bürünmüşlerdi. Barbar akınları sırasında durma noktasına gelen sosyal hayat insanlar arasındaki küçük pazarları dahi sekteye uğratmıştı. Böylece uzun yıllar Roma'dan kalan ticaret yolları sayesinde varlığını sürdüren Batı Avrupa ekonomisi giderek içe kapanmıştı. İnsanlar surların içinde bir hayat sürmeye başlamış ve bu durum kapalı mülk ekonomisini ortaya çıkarmıştı. Temel tüketim malları sadece ihtiyaca göre üretildiği için bu durum üretim fazlasının ortaya çıkmasını engellemişti (Pirenne, 2012, 52).

Toplumsal düzende tam bir kast sisteminin hakim olmaya başlamasıyla birlikte insanların çoğu güvenliklerinin sağlanması ve karın tokluğu karşılığında feodal beylerin topraklarında köle konumuna düşmüşlerdi. Feodal beyler bu toplumun kadınlarını ve çocuklarını topraklarında çalıştırırken güçlü olan erkek nüfusunu şatolarının ve surlarının güvenliğini sağlamak amacıyla şövalye olarak kullanmayı tercih etmişlerdi. Diğer yandan dünyevi istek ve ihtiyaçlarından ümidini yitiren toplumun uhrevi isteklerinin artması nedeniyle dini duygular kiliseler ve din adamları tarafından ustaca sömürülmüştür. Bu durumda toplumun elinde ekonomik anlamda var olan en küçük serveti bile kiliselere bağışlamasına neden olmuş bu da feodal beylerin yanı sıra din adamlarının da nüfûz sahibi olmalarına neden olmuştur. Bu durumda din adamları toplumu kendi çıkarları uğruna yönlendirmiştir. Ancak her ne kadar topluma hükmetmeyi başarsalar da hem feodal beyler hem de din adamları bir gün sosyal bir patlamanın meydana gelebileceğini ve bu gücün kendi aleyhlerine dönebileceğini korkusuyla da yaşamışlardır. Nitekim 1081 yılında tahta çıkan İmparator Aleksios Komnenos'un doğudaki Türklere karşı Avrupa'dan ücretli askerler talep etmesi bu noktada Papa II. Urbanus tarafından büyük bir fırsata çevrilmiştir. Kudüs'teki Hıristiyanların Müslümanlar tarafından katledildiği bahanesiyle binlerce insanı doğuya yönlendirirken, doğudaki nehirlerden süt ve bal aktığını söyleyerek Avrupa'nın aklıktan kırılan halkına buraları cazip kılmıştır. Onun başlattığı bu hareket yaklaşık iki asır boyunca hem Anadolu'yu hem Doğu Roma İmparatorluğu'nu meşgul edecek Haçlı seferlerine neden olmuştur. Haçlı seferleri sonuçları bakımından da hem o gün ki dünyayı hem de o günden sonraki tarihi akışını değiştiren önemli sonuçlar doğurmuştur. Nitekim bu seferler sırasında Antakya, Urfa, Kudüs gibi yerlerde kontluklar kuran haçlılar buralardaki siyasi yapı ve askeri olaylar üzerinde de etkin rol oynamışlardır. Dolayısıyla biz bu çalışmamızda onların bu noktada etki ettikleri coğrafyalardan biri olan bugünkü Güneydoğu Anadolu bölgesinde Gaziantep yakınlarında Telbaşir mevkiinde Selçuklu Melikleri ile Haçlılar arasında yapılan savaşın nedenlerini ve sonuçlarını inceleyeceğiz.

1. Haçlı Seferleri Öncesi Anadolu'nun Genel Durumu

X. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Selçuk Bey önderliğinde Horasan ve Maverâünnehir dolaylarına gelen Selçuklu Türkleri kısa zamanda coğrafyanın siyasi konjonktürüne ayak uydurmayı başarmıştır. 1040 yılında Gaznelilerle yapılan Dandanakan Savaşı sonucunda siyasi bir teşekkül olarak

ortaya çıkan Büyük Selçuklu Devleti hem Türk tarihinde hem de Dünya tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Nitekim Büyük Selçuklu Devleti ortaya çıktığı günlerde İslam dünyası siyasi ve dini açıdan ayrılıklar yaşadığı için Bağdat merkezli Sünni Abbasiler, Kahire merkezli Şii Fatimiler ve Sünni Endülüs Emevileri olmak üzere üç ayrı merkezden yönetilmekte idi (Cahen, 2016, 23). Bu durumda Bağdat'taki Abbasi Halifeliği, Şii Büveyhoğulları ve Şii Fatmilere karşı Selçuklularla ittifak yapma yolunu seçmiştir. 1048'de Şii Büveyhilerin elinde kukla konumuna düşen Abbasi Halifesini kurtaran Tuğrul Bey, Halife tarafından Doğu ve Batı'nın sultanı ilan edilmiştir. Böylece Türklerin askeri gücü ile birlikte İslam dini birleşince manevi bir güç ortaya çıkmıştır. Bu Türk-İslam gücü kısa zamanda batıya doğru ilerleyerek Doğu Roma İmparatorluğu sınırlarını tehdit etmeye başlamıştır. Nitekim 1071 yılında Sultan Alparslan komutasındaki Selçuklu ordusu Malazgirt'te Doğu Roma ordusunu yenmiş ve Roma imparatoru esir alınmıştır. Doğu Roma'ya karşı girişilen bu seferlerle Anadolu'nun büyük bir kısmı Selçuklu Türklerinin hakimiyeti altına girmiştir. 1075 yılında ise Süleymanşah tarafından İznik merkezli Türkiye Selçuklu Devleti'nin temelleri atılmıştır. Dolayısıyla İslam ilerleyişine yeni bir ivme kazandıran Selçuklu akıncıları XI.yüzyılın son çeyreğinde artık İstanbul yakınlarında görünmeye başlamıştır. Hristiyanlığın doğudaki son kalesi olan İstanbul'un Türkler tarafından tehdit edilmesi başta Papa olmak üzere tüm Avrupa'yı ve Doğu Roma İmparatorluğu'nu büyük bir endişe içine sokmuştur. Bu endişe ile birlikte beklenen adım Doğu Roma İmparatoru Aleksios Komnenos (1081-1118) tarafından atılmıştır. İmparatorluğunun batı sınırlarında da Normanlar ve Peçenekler ile savaşıyor Aleksios Komnenos doğu sınırlarındaki Selçuklularla tek başına savaşacak güçte olmadığı için Avrupa'dan ücretli asker talebinde bulunmuştur. Bu talep karşısında kendisini Hristiyan dünyasının tek ruhani lideri olarak görmek isteyen ve bunu kendi çıkarları uğruna yorumlayan Papa II. Urbanus ise "Doğu'daki Hristiyanları Müslüman zulmünden kurtarmak" ve "Deus le Volt" (Tanrı istiyor) sloganları ile 1095 yılında yapılan Clermont Konsili'nde tüm Avrupa'yı savaşa çağırmıştır. Böylece tarihin akışını önemli ölçüde etkileyen Haçlı Seferleri başlamıştır (Runciman I, 2008, 83-85; Başta, 1999, 60).

2. I. Haçlı Seferi

Papa II. Urbanus tarafından Hristiyan dünyasına yapılan çağrı hiç şüphesiz kendisinin de beklemediği kadar büyük bir etki göstermiştir. Her yanda kilise görevlilerince verilen vaazlarda günahların affı ile birlikte Doğu'da zengin, güzel bir hayat ve yeni toprakları vaat edilmiştir. Bu vaizlerden en tanınmış olan Pierre'l Hermit Fransa'da peşine 20.000 kişiyi takmıştı. Tabii Avrupalıların bu seferlere katılım göstermesinde dini kisvenin altında yatan en önemli nedenlerden birisi sosyo-ekonomik durumdur. Avrupa'da feodal beylerin elinin altında karın tokluğuna çalışan köylüler doğuda kendilerine ait bir toprak hayal ediyordu. Doğu'nun zenginlikleri hakkında anlatılan masallar fakir halkın iştahını kabartırken, Senyörler ise hakimiyet sahalarını genişleterek kralların boyundurluğu altından kurtulmayı hedefliyordu. Şövalye sınıfının bir kısmı tamamen macera amacıyla yollara düşerken, bir kısmı da *hommage* (yemin,biat) dahilinde efendilerine olan sadakatlerini sunmayı ve böylece *fief* yani yeni bir toprak parçası almayı amaçlıyordu. Amaçlar farklı olsa da görünürde aynı gaye altında birleşen, Fransız, Lombard ve Almanlardan oluşan sayısı 80.000 ile 180.000 arasında olan büyük bir Haçlı ordusu vücuda gelmiştir (Komnena, 1996, 306). "Hiçbir anlaşmaya uymayan, para düşkünü ve güvenilmez kişiler" olan ve ganimet hırsıyla hareket eden Haçlıların Balkanlara girmesiyle İmparator Aleksios büyük bir tehditle karşı karşıya kalmıştır (Komnena, 1996, 327). Nitekim düzensiz birliklerden oluşan öncü Haçlı kuvvetlerinin Macaristan'dan geçişi sırasında çevreyi yağmalamaları üzerine İmparator Aleksios Doğu Roma'nın Niş valisi Niketas'a Haçlılara saldırı emri vermiş ve karşılıklı çatışmalar yaşanmıştır. Pierre'l Hermit komutasındaki bu ordu Ağustos 1096'da İstanbul'a gelmiştir. İmparator Aleksios ise bu haçlı birliklerini kontrol altında tutacak güce sahip değildi ve kendisi için bir tehdit olarak görüyordu. Bu nedenle Haçlıları İstanbul'a sokmadan ve zaman kaybetmeden İzmit'e geçirmiştir (Demirkent, 2004, 121-130.; Runciman I, 2008, 100). Sayısı 20.000'i bulan ve çeşitli kontların idaresi altında olan bu Haçlı ordusu Kserigordon ve Kibotos gibi bazı kaleleri ele geçirmiştir. Bunun üzerine Malatya kuşatmasını bırakarak bölgeye gelen Sultan I. Kılıç Arslan (1092-1107) yağma hırsıyla düzensiz bir şekilde İznik'e doğru harekete geçen bu öncü Haçlı birliklerini Drakon'da pusuya düşürmüştür. 21 Ekim 1096'da gerçekleşen savaşta Renaud de Breis,

Hugo von Tübingen, Foulque d'Orleans gibi ünlü kontlar ile birlikte yaklaşık 17.000 Haçlı kılıçtan geçirilmiştir. Keşiş Pierre'l Hermit canını zor kurtaran 3.000 kişiyle birlikte İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştır (Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 53.; Ostrogorsky, 2015, 335).

Bu savaş şüphesiz Haçlılarda birtakım anlayış değişikliklerine neden olmuştur. Artık Haçlılar Anadolu'yu geçmenin sandıkları kadar kolay olmayacağını, bu nedenle coğrafyayı bilen Doğu Roma'nın desteğine ihtiyaçları olduğunu anlamıştır. Bu durum da İmparator Aleksios'un elini güçlendirmiştir. Nitekim asıl ordu Toulouse Kontu Raymond de St. Gilles, Norman Kralı Bohemund, Fransa Prensi Hugue, Champagne Kontu Etienne de Blois ve Lorraine Dükü Godfrey de Boullion gibi Haçlı kontlarının komutasında İstanbul'a geldiğinde İmparator bunlardan, kendisine sadakat ve vassalık yemini edilmesini talep etmiştir. Ayrıca Haçlılar tarafından ele geçirilecek kale ve şehirlerin Doğu Roma'ya teslim edilmesini istemiştir. İmparatorun yardımına muhtaç olan Haçlı kontları çeşitli itirazlarda bulunsalar da elleri mahkum olduğu için anlaşmayı kabul etmek zorunda kalmışlardır (Komnena, 1996, 309.; Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 63-65.; Vasiliyev, 2016, 465). Böylece İmparator Aleksios bir ölçüde Haçlı ordusunun komutasını eline almış ve Selçuklulara karşı önemli bir güç elde etmiştir.

Drakon'da kazanılan zaferin getirisi Sultan I. Kılıç Arslan açısından pek de iyi olmamıştır. Çünkü bu zaferin sadece üst kısmını gören I. Kılıç Arslan, Haçlı ordusunun disiplinsizliğini ve sayısını küçümseyerek Malatya'daki kuşatmaya geri dönmüştür. Sayısı yüz binleri bulan Doğu Roma destekli asıl Haçlı ordusunun İznik önlerinde görünmesiyle yaptığı hatayı anlamış ancak telafi edecek fırsatı bulamamıştır. Nitekim başkent İznik Haçlı ordusu tarafından 3 Haziran 1097'de kuşatılmıştır (Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 69.; Runciman, 2008, 137). Sultan I. Kılıç Arslan kuşatma haberini alır almaz ordusuyla birlikte İznik'e gelmiş ancak tüm çabalara rağmen 20 Haziran 1097 tarihinde İznik kaybedilmiştir (Komnena, 1996, 326-28). Dolayısıyla başkentini kaybeden, karısı ve çocuklarını esir veren I. Kılıç Arslan Konya'ya doğru geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu sırada Haçlı ordusunun yararlanabileceği tüm ikmal kaynaklarını tahrip ettirmiştir. Vurkaçlarla yıpratılan Haçlıların karşısına son bir kez çıkan I. Kılıç Arslan yine muvaffak olamamış ve bu kez Haçlılar Ekim 1097'de Antakya'yı kuşatmıştır. Haziran 1098'e kadar süren Antakya beyi Yağısıyan'ın direnişi Firuz adlı bir Ermeninin ihaneti sonucu çökmüş ve şehir Haçlıların eline geçmiştir (Antakya kuşatması ile ilgili daha geniş bilgi için bk. Albert of Aachen, 2007, 227.; Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 102-106.; Azimî, 2006, 37). Yine Ermenilerin desteğini alan Baudouin de Boulogne Tel Başır ve Ravendan kalelerini ele geçirmiştir (Albert of Aachen, 2007, 189). Ardından Urfa hakimi Toros'u öldürterek Urfa Haçlı Kontluğu'nu (1098-1144) kurmuştur (*Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, 2000, 194-195). Bunun akabinde Haçlılar Kudüs'ü 15 Temmuz 1099'da ele geçirmiş ve şehirde hiçbir Müslümanı ve Yahudiyi sağ bırakmamışlardır (Abu'l-Farac, 1987, 340).

Kudüs'ün Hristiyanlar tarafından ele geçirilmesi hem Avrupa'da hem de İslam dünyasında büyük yankı uyandırmıştır. Müslümanlarda öfke ve hüzn hakimken Hristiyan dünyanın yaşadığı içe kapanış sona ermiş ve büyük bir coşku yaşanmıştır. Ancak haçlıların kontluklar kurdukları bölgelerde Hristiyan nüfusun azınlık durumunda olması ve şövalyelerin büyük kısmının Avrupa'ya geri dönmesi, yeni kurulan Haçlı devletlerinin savunmasını zorlaştırmıştır. Nitekim Kudüs Kralı Godefroi giriştiği bir çatışmada öldürülmüş, Antakya kralı Bohemund ise Danışmendliler tarafından esir alınmıştır (İbn Kalânîsî, 2015, 7-8). Dolayısıyla bu Haçlı devletlerinin güvenliği artık Avrupa'dan gelecek yardımlara bağlıydı. Bunun üzerine harekete geçen Papa II. Pascalis (1099-1118) ilk seferin getirdiği başarıya ve yarattığı coşkuya dayanarak yeni bir Haçlı seferi tertiplemiştir. Kontlar ve Düklerin öncülüğünde toplanan Haçlılar üç koldan harekete geçmiştir. İlk ordu Milano Başpiskoposu Anselm de Buis önderliğinde Lombardlardan, ikinci ordu Etienne de Blois komutasında Fransızlardan ve üçüncü ordu Konrad komutasında Almanlardan meydana gelmiştir. (Haçlı ordularının mevcudu Anna Komnena'ya göre 150.000, Urfalı Mateos'a göre 300.000, Albertus Aquensis'e göre 435.000, İbn'ül Esir'e göre ise yine 300.000 olarak verilmiştir (Bk. Komnena, 1996, 346; Urfalı Mateos, 2000, 219; Demirkent, 1995, 22-25; İbnü'l-Esir, 2006, 248). Bu sırada Sultan I. Kılıç Arslan, Haçlı ordularının geldiğini haber almış ve Danışmend Gümüştekin Ahmet Gazi'yi yardıma çağırmişti. Haçlıların hedefi durumuna gelen Gümüştekin de çeşitli Türk beylerini yardıma çağırmıştır. Bu yardım çağırısına Halep Emiri Rıdvan, Artuk Beyi Belek ve Harran Beyi Karaca'nın da dahil olması seferin Anadolu'da yarattığı etkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Yıllardır birbiriyle mücadele içerisinde olan Türk Sultanları ve Beyleri, şimdi ortak bir hedef doğrultusunda birleşmişlerdi. Haçlı ordusunun ilk kolu bu ittifak sayesinde 6 Ağustos'ta Merzifon yakınlarında kılıçtan geçirilmiştir (Demirkent, 1995, 36-37). Diğer kolu ise Ereğli yakınlarında 13

Ağustos'ta pusuya düşürülerek imha edilmiştir (Demirkent, 1995, 46). Poitiers Kontu IX. Guilliame komutasındaki Fransızlar ve Bayern Dükü IV. Velf kumandasındaki Almanlardan oluşan ve disiplinsiz bir yapıya sahip olan üçüncü kol ise 5 Eylül'de Ereğli yakınlarında ani bir baskınla ortadan kaldırılmıştır. IX. Guilliame ise mahiyetindekilerle birlikte Antakya kontu Tankred'e sığınmıştır (Urfalı Mateos, 2000, 218-219).

1101 Haçlı seferlerinin son kolu da böylece mağlup edilmiş, Müslümanlar üzerinde oluşan "yenilmez Haçlı" algısı da sona ermiştir. İlk seferden daha kalabalık bir ordunun daha Anadolu'yu geçmeden imha edilmesi Anadolu'yu, Haçlılar için artık bir güzergah olmaktan çıkarmıştır.

3. Antakya Kontluğu İle Urfa Kontluğu Arasındaki Siyasi Çekişmeler

XI. yüzyılın sonlarında Marmara kıyılarına kadar hakimiyet sahasını genişletmiş olan Türkiye Selçukluları, Haçlı tazyikleri sonucu Anadolu'nun içlerine kadar çekilirken, Doğu Roma İmparatorluğu kaybettiği Batı Anadolu topraklarını yeniden egemenliği altına almıştır. Kutsal yerleri ele geçirmek amacıyla Anadolu'ya gelen Haçlılar ise bölgede yaşanan otorite boşluğunu fark ederek asıl amaçlarından sapmış ve Anadolu'da çeşitli kontluklar kurmuşlardır. Bu kontluklardan en önemlileri Antakya Prinkepsliği ve Urfa Kontluğudur.

Antakya Prinkepsliğini kuran Normanlar ile Urfa Kontluğunu kuran Franklar arasında yaşanan ilk çatışma I. Haçlı Seferi sırasında Kilikya hakimiyeti nedeniyle patlak vermiştir. Urfa Kontluğunun kurucusu I. Baudouin de Boulogne, sefer sırasında İznik'teyken Bagrat adında bir Ermeniye mahiyetine almıştır (Tyrensis, 2016, 154). Fırat havzasında küçük bir devlet kuran Kogh Vasil'in kardeşi olan Bagrat o dönem Ermeni toplumunun yapısının aynası olmuş, Baudouin bu sayede Ermenilerin Doğu Roma devletinden kopmuş bir halk olduğunu görmüştür. Doğu Roma'nın Ortodoks doktrinini benimsemeyen Ermeniler, devletin aciz kaldığı 16..yy boyunca Türklerin sürekli tazyikine uğramışlardı. Baudouin Ermeniler üzerinde bir otorite kurmanın bu coğrafyada kalıcı olmak için temel etken olduğu kanaatine varmış ve bundan sonraki planlarını Ermenilerin yoğun yaşadığı yerler üzerine yapmıştır.

15 Eylül 1097'de Haçlı orduları Ereğli'de bulunduğu zaman Normanların lideri Tankred, 100 şövalye 200 piyadeden oluşan küçük bir orduyla ana haçlı ordusundan ayrılarak Çukurova'ya doğru harekete geçmiştir. Tankred bu bölgede kendisine ait bağımsız bir devlet kurmak istiyordu. Çukurova'yı seçmesinin nedeni ise buradaki halkın Hıristiyan olması ve bu nedenle daha kolay yönetilebileceği düşüncesi idi. Ancak Baudouin gibi Ermeniler üzerinde herhangi bir ideale sahip değildi. Baudouin, Tankred'in Çukurova seferini öğrenince bundan rahatsız olmuştur. Çünkü Ermeniler tarafından tanınan ilk Haçlı kontu olarak yüksek hakimiyeti ilk olarak kendisi sağlamak istiyordu. Bu nedenle Tankred'in hemen ardından kuzeni Baudouin de Bourg'u da yanına alarak 500 şövalye 2000 piyade ile yola koyulmuştur. Böylece Haçlı orduları içinde Normanlar ve Franklar arasındaki ilk çekişmeler de başlamıştır. Tankred ise sayıca daha az olmanın getirdiği avantajla Baudouin'den üç gün önce Çukurova'ya varmıştır. Bu sırada küçük bir Türk garnizonu tarafından müdafaa edilen Tarsus üzerine yürümüştür. Üç gün süren çatışmaların ardından Baudouin'in ordusunun yaklaşması üzerine sayıca yetersiz olan Türk garnizonu ise Tarsus'u terk etmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine şehrin Hıristiyan ahalisi tarafından Tarsus Tankred'e teslim edilmiştir (Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 77). Baudouin Tarsus'a geldiğinde şehrin burçlarında Tankred'in sancaklarını görmesine rağmen bu durumu hiç dikkate almamış ve şehrin kendisine teslim edilmesini istemiştir (Fulcherius Carnotensis eserinde Tankred'in Tarsus'a Türklerin rızasıyla girdiğini, Tarsus'u ele geçirerek Tankred'i buradan uzaklaştırmanın Baudouin olduğunu savunmuştur (Bk. Carnotensis, 2009, 73). Bu durum aynı zamanda her ikisinin de İmparator Aleksios ile yapılan vassallık anlaşmasını tanımadığını ele geçirdikleri yerleri Doğu Roma'ya bırakmayı düşünmediklerini göstermektedir. Tankred bu talep karşısında oldukça sinirlenerek "Sizinle anlaşma yapmayı kesinlikle reddediyorum." demiştir (Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 77). Ancak ordusunun mevcudunun az olması nedeniyle daha sonra bu duruma boyun eğmek zorunda kalmış ve Tarsus'dan çıkarak Adana'ya doğru gitmiştir. (Tankred'in Tarsus'u Baudouin'e bırakması kendi ordusu da dahil kuzeni Richard of Salerne sert tepki göstermiştir. Richard Tarsus'un kaybı üzerine Tankred'e "Ah, Tankred sen bugün en işe yaramaz adam oldun. Tarsus'u kiskanç ve adaletsiz Baudouin'e teslim ettin ve onun emri altına girdin. Şimdi eğer içinde bir erkeklik varsa adamlarınla geri dön ve onun kellesini al." demiştir. Bk. Albert of Aachen, 2007, 163). Baudouin'in şehri teslim almasından kısa süre sonra ana haçlı ordusundan Tankred'e takviye olarak gönderilen 300 Norman savaşçısı Tarsus önlerine gelmiştir. Ancak yalvarmalarına rağmen bunlar Baudouin tarafından şehre sokulmamıştır. Bunun üzerine Normanlar şehrin önünde surlara yakın bir mevkiide ordugah kurmuştur. Açık alanda savunmasız kalan Norman

savaşçıları gece vakti bir Türk akıncı kolu tarafından baskına uğramış ve kılıçtan geçirilmiştir (Albert of Aachen, 2007, 157.; Tyrensis, 2016, 145). Haçlılar bu yaşanan olaydan Baudouin'i sorumlu tutmuşlar ve Tarsus hakimiyeti ile başlayan Norman-Frank çekişmesi bu olayla birlikte düşmanlığa dönüşmüştür.

Kuracağı egemenlik sahasında olası bir rakip istemeyen Baudouin, Tarsus'a Guynemer de Boulogne'yi vekil olarak bıraktıktan sonra Tankred'in ardından doğuya doğru harekete geçmiştir. Bu sırada Tankred Adana'da Türkleri geri çekilmek zorunda bırakmış ve iç kaleyi elinde tutan Welf de Bourgogne'nin hakimiyetini tanımıştır (Albert of Aachen, 2007, 161). Ardından Lampron hakimi Oşin'in isteği üzerine Misis'i Türk akıncılarından kurtarmak için yola koyulmuştur. Tankred'in Misis'e varıp şehri tahkim etmesinden kısa süre sonra Baudouin de ordusuyla Misis önlerine gelmiştir (Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 78). Ancak Baudouin Tarsus meselesinden dolayı eski popülaritesini ve otoritesini yitirdiğinden Tankred'e karşı girişeceği yeni bir hareket ile tüm Haçlı ordusunu karşısına alabilirdi. Tankred ise Baudouin'i Misis'e sokmayarak onu Ceyhan nehrinin karşı kıyısında ordugah kurmaya zorlamıştır. Burada da Tarsus hadisesini içine sindiremeyen Tankred'e bağlı Norman savaşçıları gece bastırınca Baudouin'in karargahına saldırmışlardı. Baudouin ise sadece bu saldırıyı püskürtmekle kalmış ve her hangi bir girişimde bulunmamıştır. Tankred'e karşı takındığı bu barışsever tutum onun Kilikya'da bir devlet kurma hayalinden vazgeçtiğini göstermektedir. Runciman buna sebep olarak Çukurova'nın sıcak ve nemli ikliminin Franklara uygun olmadığını öne sürse de bu tek bir neden değildir (Runciman I, 2008, 153). Daha önce bahsettiğimiz Tarsus meselesinin bölgedeki Baudouin aleyhine etkileri ve danışmanı Bagrat'ın Urfa havzasındaki şartların daha iyi olduğu yönündeki ısrarları onun kararlarını daha çok etkilemiştir. Nitekim Baudouin, Kilikya macerasından sonra Maraş'taki ana Haçlı ordusuna katılmış, burada iki gün kalarak 17 Ekim 1097'de Bagrat'ın tavsiyesi üzerine Fırat'a yönelmiştir. Yaklaşık 700 şövalye ile Fırat havzasına gelen I. Baudouin yerli Ermeni halkın da desteği ile Fırat'ın batısındaki Tel Başir'i ele geçirmiştir (Urfalı Mateos, 2000, 193.; Carnotensis, 2009, 73). Tel Başir, bir höyük üzerinde korunaklı bir kale olmasının yanı sıra tahkim edilmesi kolay bir yapıya sahipti. Doğudan gelen yolların kesişme noktasında yer alan tarihi Kargamış geçidine yakın olması, Kudüs'e giden ana Haçlı ordusuna arkadan yapılabilecek saldırıların Tel Başir istikametinden yapılmasını zorunlu kılıyordu (Runciman I, 2008, 156). Baudouin bu nedenle Tel Başir'i alarak hem Haçlı ordusunu arkadan desteklemiş hem de Suriye üzerine yapacağı seferlerde önemli bir üs edinmiştir. Tel Başir'in komutanlığına Fer adlı bir Ermeni getiren Baudouin bundan sonra Ravendan kalesini de ele geçirerek burayı da Bagrat'a iktâ olarak vermiştir. Tankred ise bu sırada bir süre Misis'te kalmış, buraya bir garnizon yerleştirerek İsos körfezi boyunca İskenderun'a hareket etmiştir. Tarsus'ta bulunan Guynemer ile birleşerek İskenderun'u ele geçirmiş, ardından Antakya'yı kuşatmakta olan ana Haçlı ordusuna katılmıştır (Albert of Aachen, 2007, 181.; Runciman I, 2008, 155.; Tyrensis, 2016, 150).

Baudouin Tel Başir'deyken Urfa'nın önde gelen on ikiler meclisi, Albert of Aachen ve Willermus Tyrensis gibi Haçlı tarihçilerine göre bizzat Toros tarafından Türklere karşı savaşmak üzere Urfa'ya davet edilmiştir (Tyrensis, 2016, 156.; Carnotensis, 2009, 73). Bunu Fırat'ın batısındaki emellerini gerçekleştirmek için bir fırsat olarak gören Baudouin, 80 seçkin şövalye ile 6 Şubat 1098'de Urfa'ya gelmiştir (Urfalı Mateos Baudouin'in maiyetinin 60 kişiden ibaret olduğu öne sürerken, Albert of Aachen sayıyı 200 süvari olarak vermiştir. Bk. Urfalı Mateos, 2000, 194.; Albert of Aachen, 2007, 169). Baudouin'in gelişiyile Toros'un hakimiyeti daha ilk günden sarsılmaya başlamıştır. Nitekim kısa süre sonra Baudouin önce kendisini resmi varis ilan ettirmiş, bunun hemen ardından Toros'un isyancılar tarafından öldürülmesiyle 10 Mart 1098'de tahta çıkarak Urfa Haçlı Kontluğu'nu kumuştur. (Demirkent, 2013, 38.; Urfalı Mateos, 2000, 195.; Carnotensis, 2009, 74). Ancak Urfa tahtına çıktığında Baudouin'in maiyetinde yalnızca 12 şövalye bulunmaktaydı (Baudouin'in Samsat seferi için ayrıca bk. Albert of Aachen, 2007, 173). Dolayısıyla tahta yerini sağlamlaştırmak isteyen Baudouin ilk iş olarak ana Haçlı ordusundan şövalye ve insan gücü devşirmiştir. Kıtık ve kargaşa halinde bulunan Haçlı ordusundan Baudouin'in Urfa'da hakimiyet kurması ve gelecek olanlara çeşitli vaatlerde bulunması üzerine ayrılanlar olmuş ve Baudouin bunları hizmetine almıştır. (Raimundus Aguilers isim vermese de Baudouin'i ana Haçlı ordusundan ayrıldığı için tenkit etmiştir. Yine Antakya önünde Haçlıların çektiği sefaletten hiç bahsetmeyen Raimundus, Baudouin'in hizmetine girmek amacıyla ayrılanların etlerin en iyi yerlerinden ve şarapların en lezzetlilerinden mahrum kaldığını öne sürmüştür (Bk. Aguilers, 2019, 69. Ayrıca bk. Albert of Aachen, 2007, 359). Bu şekilde Haçlı ordusundan kopup gelenler sayesinde I. Baudouin askeri güce sahip olmuştur. Bu esnada Selçuklu kumandanı Kürboğa Urfa'yı kuşatmıştır. 4 Mayıs'ta başlayan kuşatma üç hafta sürmüştür ancak Baudouin,

Kürboğa'nın ordusuna geçit vermemiştir. (Anonim Süryani Kroniğinde yazar Kürboğa'nın Baudouin'i mağlup ederek Urfa'yı ele geçirip yağmaladığını daha sonra Antakya'nın Haçlılarca ele geçirildiğini haber alınca Urfa'yı Baudouin'e bırakarak gittiğini not etmiştir. Anonim Haçlı Tarihi ve Albert of Aachen de ise tam zıttı olarak Kürboğa karşısında Haçlıların kahramanlıkları abartılmıştır. Hatta Kürboğa'nın annesi güya mektup göndererek Hıristiyanların savaçılığını övmüş, onlarla savaştığı takdirde savaşı kaybedeceğini söyleyerek oğlunu savaştan alıkoymaya çalışmıştır (Bk. Anonim Süryani Kroniği, 2019, 18.; Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 111-113.; Albert of Aachen, 2007, 265-267). Hemen ardından çevreye akınlar yapmaya başlayan Baudouin, Samsat'ı İlgazi oğlu Süleyman adına vekalet eden bir Balduklu Türk'ünden 10.000 altın karşılığında satın almıştır (Albert of Aachen, 2007, 177.; Tyrensis, 2016, 159). Yine Urfa yakınlarında müstahkem bir kale olan Seruc (Suruç) Ağustos-Eylül 1098'de Baudouin tarafından ele geçirilmiştir (Tyrensis, 2016, 160.; Anonim Süryani Kroniği, 2019, 22.; İbnü'l-Esir, 2006, 267).

Bu esnada Antakya da uzun süren kuşatmanın sonunda 3 Haziran 1098'de Haçlıların eline geçmiştir (Albert of Aachen, 2007, 285). Bölgenin en büyük ve en önem arz eden şehri olan Antakya, kısa süre sonra Haçlılar arasında hakimiyet mücadelesine yol açmıştır. Bohemund şehirde Yağısıyan'ın yönetimine karşı çıkan Zerrad (Firuz) adlı bir Ermeni ile anlaşmış ve bu anlaşmayı diğer Haçlı kontlarından gizli tutmuştur. (Albert of Aachen Firuz adlı birisinden bahsetmemiş, Bohemund ile anlaşarak Antakya'nın düşmesine neden olan kişinin Yağısıyan'ın oğlu olduğunu öne sürmüştür. İbnü'l-Esir'e göre ise Rûzbe adlı bir zırh ustasının Bohemund ile anlaşmasını kaydetmiştir (Bk. Albert of Aachen, 2007, 227.; İbnü'l-Esir, 2006, 229). Bu sebeple Antakya'nın kendisi sayesinde ele geçirildiğini öne sürmüştür (İbnü'l-Adim, 2014, 90). Nitekim Norman asıllı Bohemund ve Frank asıllı Raymond arasında çıkan bu ihtilaf esasen İstanbul'dan beri süre gelen Norman-Frank çekişmesinin bir sonucudur. Raymond şehrin antlaşma dahilinde İmparator Aleksios'a verilmesini isterken Bohemund şehri kendi himayesine almak istemiştir (Anonim Haçlı Tarihi, 2013, 137). Bunun yanı sıra Normanlar Haçlı ordularının komutanlığının Bohemund'a verilmesini isterken Franklar daha yaşlı ve daha tecrübeli olan Raymond'un komutan tayin edilmesini istiyorlardı Yaşanan bu Norman-Frank anlaşmazlıkları neredeyse Haçlı seferini Antakya'da bitirmek üzereydi ki Papa legatı Ahdemar komutayı Raymond'a verdi. Bu kararı protesto eden Bohemund ise seferin geri kalanına katılmamıştır. Haçlı ordusu ayrılır ayrılmaz da diğer kontların kalede bulunan askerlerini çıkarmış ve şehre hakim olmuştur (Aguilers, 2009, 118.; Albert of Aachen, 2007, 371). Bundan sonra Antakya'nın yanı başında önemli bir ticaret limanı olan Lazkiye'yi kuşatan Bohemund, iki kuleyi ele geçirse de Raymond'un Lazkiye'deki Doğu Roma garnizonuna arka çıkması nedeniyle kuşatmayı kaldırmak zorunda kalmıştır (Lazkiye üzerindeki Bohemund-Raymond mücadelesi için ayrıca bk. Albert of Aachen, 2007, 477-485). Bunun üzerine Raymond ile arasında devam eden Antakya mücadelesini sonlandırmak ve hakimiyetini tasdik ettirmek amacıyla Aralık 1099'da Kudüs'e gitmiştir. Kudüs'e gelir gelmez yeni Papa legatı Daimbert'i Kudüs Patriği seçmiştir. Dolayısıyla Daimbert'in de patrik seçilir seçilmez ilk işi Bohemund'un Antakya prinkepsliğini tanımak olmuştur (Albert of Aachen, 2007, 498). Antakya'ya döner dönmez topraklarını genişletme girişimlerine başlayan Bohemund, Halep bölgesindeki Zerdana, Sermin ve el-Cezr'i ele geçirmiş ve Efamiye Kalesini kuşatmıştır (İbn Kalânisi, 2015, 7). Bu sırada kaybettiği yerleri geri almak için harekete geçen Selçuklu meliki Rıdvan'ı Kella'da mağlup etmiştir. Bu yenilgi sonrası Halep'in batısı tamamen Haçlıların eline geçmiştir. Bunu takiben Bohemund, Halep'in ele geçirilmesi için artık uygun koşulların oluştuğunu anlamış ve Tankred'i yanına alarak Halep yakınlarındaki el-Müşerrif'te ordugah kurmuştur (İbnü'l-Adim, 2014, 99). Bu esnada Malatya'nın Ermeni hakimi Gabriel, Danişmendlilere karşı Bohemund'dan yardım istemiş, karşılığında hem Malatya'nın yönetimini hem de kızı Morphia'yı ona vermeyi vaat etmiştir (Carnotensis, 2009, 117.; Urfalı Mateos, 2000, 205.; Anonim Süryani Kroniği, 2019, 21.; İbnü'l-Adim, 2014, 99). Selçuklu meliki Rıdvan'ın zaten kendisine karşı koyamayacağını düşünen Bohemund, topraklarını kuzeye doğru genişletmek amacıyla Halep kuşatmasını kaldırmış ve Ağustos 1110'de kuzeni Richard de Salerne ve

beraberindeki 300 kadar şövalye ile Malatya'ya doğru yola çıkmıştır. Bohemund'un yaklaştığını haber alan Danişmendli Gümüştekin ise 500 kişilik bir süvari birliğiyle Aksu Vadisi'nde mevzilenmiştir. Burada ani baskınla askerleri kılıçtan geçirilen Bohemund, kuzeni Richard ile birlikte esir alınmıştır (İbnü'l-Esir, 2006, 247.; Tyrensis, 2016, 58.; Urfalı Mateos, 2000, 205.; İbnü'l-Adîm, 2014, 100.; Albert of Aachen, 2007, 525). Bohemund'un esaretinin ardından Antakya yönetimine II. Baudouin de Bourg vekalet etmeye başlamıştır (Albert of Aachen, 2007, 531). Ancak kuzeni I. Baudouin, Godefroi'nin 18 Temmuz 1100'de ölümüyle Kudüs Kralı ilan edilince kendisini Urfa Kontluğu'nun başına tayin etmiştir (Anonim Süryani Kroniği, 2019, 22). Ancak bu sırada Davud kulesi başta olmak üzere Kudüs'teki müstahkem yerlere amcası Bohemund adına vekalet eden Tankred Kudüs yönetimini I. Baudouin'e vermeye karşı çıkmıştır. Bunun üzerine kaledeki askerlerine Baudouin'i içeri almamalarını tembihleyen Tankred Jaffa'yı kuşatmaya gitmiştir. Tahtı devralmak üzere Kudüs'e gelen I. Baudouin şehre giremeyince sinirlenerek Hayfa'ya gitmiştir. Tankred'i görüşmek üzere Hayfa'ya çağırın I. Baudouin dört gün süren bir müzakerenin ardından Kudüs tahtına oturmuştur (Albert of Aachen, 2007, 541). Tankred de Bohemund'un esareti üzerine Antakya şövalyeleri tarafından naip olarak seçilmiştir (Mart 1101) (Urfalı Mateos, 2000, 205; Carnotensis, 2009, 133; İbnü'l-Adîm, 2014, 105; Albert of Aachen, 2007, 553).

Tankred'in 1101-1103 yılları arasında Antakya'daki birinci naiplik devresi Prinkepslik açısından oldukça başarılı geçmiştir. 1101 Nisan'ında, dayısı Bohemund'un Türklere esir düşmesinin ardından Kilikya bölgesinde Doğu Roma birliklerinin eline geçen Adana, Tarsus ve Misis'i geri almış ve bölgede hakimiyetini tesis etmişti. Hemen ardından Lazkiye, iki yıl süren bir kuşatmanın ardından Ocak 1103'te Tankred'e boyun eğmişti. Bu sırada Urfa tahtında bulunan II. Baudouin ise Artuk oğlu Sökmen tarafından tehdit edilmekteydi. Sökmen ani bir saldırıyla Seruc'u ele geçirmiş, burayı yöneten ünlü şövalye Foucher de Chartes'i öldürmüştü. (Anonim Süryani Kroniğinde yazar Suruç valisi Puthsir'in (Foucher de Chartes) öldürülmediğini, esir alındığını kaydetmiştir. Ancak Foucher gibi ünlü bir şövalyenin adına, bundan sonra yaşanan hiçbir olayda rastlanmaması Foucher'in Suruç savunmasında öldüğü kanısını güçlendirmektedir. Bk. Anonim Süryani Kroniği, 2019, 24.; İbn Kalânisi, 2015, 7). II. Baudouin ancak Antakya'dan topladığı gönüllüler sayesinde Sökmen'i Seruc'tan çıkarmaya muvaffak olmuştu. (İbnü'l-Esir, El Kâmil fi't-Târîh'inde Seruc'un Haçlılarca ele geçirilişini 1101 yılı olarak vermiştir. Ancak Seruc I. Baudouin tarafından 1098 yılında ele geçirilmiştir. İbnü'l-Esir'in bu konuda malumatı eksik olacak ki Sökmen'in II. Baudouin ile savaşa tutuştuğunu ve savaşı kaybetmesi üzerine Seruc'u Haçlılara bıraktığını not etmiştir. Bk. İbnü'l-Esir, 2006, 267). Nitekim, Tankred'in topraklarını sürekli genişletmesi civardaki Türk beyleri kadar II. Baudouin'i de rahatsız etmeye başlamıştı. II. Baudouin, Antakya kontluğu topraklarının genişlemesini kendi aleyhine görüyordu. Çünkü zaman zaman Tankred'in birlikleri sınırı aşır Urfa topraklarına giriyor, burada II. Baudouin'in himayesindeki halkı taciz ediyorlardı. İkili arasında Kilikya'da başlayan anlaşmazlık Antakya naipliği meselesi ile devam etmişti. Öte yandan Urfa kontluğu sürekli olarak Türk akınlarına uğrarken II. Baudouin, Tankred'den istediği yardımı alamamıştır. Nitekim Urfa, doğudan gelen akınlara karşı Antakya'ya bir tampon bölge vazifesi görüyor ve bu sayede Tankred daha serbest bir hareket alanı kazanıyordu. Tankred ise Antakya naibi olarak seçildiğinden beri Haçlı idealini bir köşeye bırakmış, kendi kişisel çıkarlarını ön planda tutmaya başlamıştı. Antakya'da güçlü bir ordu ve yönetim kurmuş, zenginliğine zenginlik katmıştı. Bu nedenle Tankred'in her geçen gün nüfuzunun artmasından çekinenler Bohemund'u kurtarmanın yolunu aramaya başlamışlardı. Bunun sonucu olarak Bohemund, Urfa Kontu II. Baudouin, Ermeni beyi Kogh Vasil ve Antakya Patriği Bernhard'ın girişimleri sonucu 100.000 altın fidye ve Yağısyan'ın kızının serbest kalması şartıyla Mayıs 1103'te serbest bırakılmıştır. (İmparator Aleksios da bu tehlikeli düşmanı için Gümüştekin'e 260.000 altın önermiş ancak bu teklifi kabul görmemiştir. Urfalı Mateos ise Bohemund'un kurtuluşunun Ermeni Kogh Vasil sayesinde gerçekleştiğini öne sürmüş, O'na göre Vasil Bohemund'un fidyesinin 20.000 dinarını ödemiştir. Bk. Albert of Aachen, 2007, 681.; Urfalı Mateos, 2000, 221.; İbnü'l-Esir, 2006, 281.; Abû'l-Farac Tarihi II, 1987, 343). Tankred ise Bohemund'un serbest kalışında hiçbir girişimde bulunmamıştır. İçine düştüğü güç arzusu kendi dayısının Türklerin elinde esir kalmasına ağır basmıştır. Nitekim Bohemund tüm bu yaşananları öğrenmiş Antakya'ya gelir gelmez yönetimi devralmış ve Tankred'e sadece bir kaç tane kasaba vermiştir. Bunun üzerine Tankred hiddetlenerek kendi

ele geçirdiği yerleri Bohemund'a vermeyi reddetmiştir. Ancak şövalyelerin baskısı üzerine bu karara istemeyerek de olsa boyun eğmek zorunda kalmıştır. Bundan sonra Bohemund kurtulma fidesini çıkarmak ve minnet borcunu ödemek için II. Baudouin'in tertiplelediği Harran seferine katılmıştır. (İbn Kalânisî, Harran savaşının II. Baudouin ve müttefiklerinin Harran üzerine yürümesi ile değil, Sökmen ve Çökürmüş'ün güçlerini birleştirerek Ruha'yı kuşatmaları üzerine çıktığını not etmiştir. Bk. İbn Kalânisî, 2015, 14.; Albert of Aachen, 2007, 691). Tankred ve Tel Başır-Maraş hakimi Joscelin'in de katılımıyla Harran önündeki Haçlı ordusunun mevcudu 10.000'i aşmıştır. Ancak kuşatma sırasında II. Baudouin ile Bohemund ve Tankred arasında Harran'ın hakimiyeti konusunda anlaşmazlık çıkmıştır. Bohemund ve Tankred şehre hemen hücum ederek almayı önermişler ancak II. Baudouin şehre tek başına hakim olmak istediğinden bu öneriyi reddetmiştir. Bohemund ve Tankred'in şehri aldıkları vakit her yeri yağmalayacağını, tüm hazineye el koyacağını ve şehrin işine yaramayacak hale geleceğini bilen II. Baudouin alttan alta müdafileri desteklemiştir. Türkleri yendikten sonra Harran'ı bizzat gelip almayı hedeflemiştir. Bohemund ve Tankred ise II. Baudouin'in bu kararına oldukça kızmıştır (Anonim Süryani Kroniği, 2019, 27). Bu esnada Harran'ın kuşatıldığı haberini alan Mardin Artuklu Beyi Sökmen ile Musul Valisi Çökürmüş aralarındaki anlaşmazlıklarını bir kenara bırakarak güçlerini birleştirmiştir. Sökmen 7000 süvari, Çökürmüş ise 3000 süvariden oluşan ordularıyla Habur önlerinde ordugah kurmuştur (İbnü'l-Esir, 2006, 303). Kalabalık bir Türk ordusunun geldiğini haber alan Haçlılar, Türkleri karşılamak için kuşatmayı kaldırarak harekete geçmiştir. (Albert of Aachen, Bohemund ve Tankred'in savaşa dahil olduğunu hatta savaşı kazanmak üzereyken Türklerin 10.000 kişilik takviye alması üzerine geri çekildiklerini öne sürmüştür. Harran savaşının detayları için ayrıca bk. Albert of Aachen, 2007, 693). Türklerin geri çekildiğini sanan II. Baudouin ordusuyla beraber takibe koyulmuş ancak farkına varmadan kurulan pusuya düşmüştür. Urfa ordusu bu pusuda kılıçtan geçirilmiştir. II. Baudouin ve Joscelin ise kaçarken atlarının çamura saplanması sonucu Sökmen'in askerleri tarafından 7 Mayıs 1104 tarihinde esir alınmıştır. (Urfalı Mateos'a göre Baudouin ve Joscelin kibirlerinden dolayı Bohemund ve Tankred'e geride kalmalarını tembihlemiş "önce biz hücum edecek ve zaferin şerefini biz kazanacağız." demişlerdir. Ancak savaş umdukları gibi gitmemiş ve esir düşmüşlerdir. Ayrıca Urfalı Mateos Haçlıların yenilgisini ilginç bir nedene bağlamıştır. Buna göre kuşatma sırasında Harran halkı aç kalmış, bir Frank askeri ise iyilik yapar gibi görünüp ekmeğin içine kendi pisliğini koyarak şehrin kapısına bırakmıştır. Urfalı Mateos bu Frank askerini tenkit etmiş, ekmeğe yapılan bu saygısızlığın Allah'ı kızdırdığını ve Haçlıların bu nedenle savaşı kaybettiğini not etmiştir. Detaylı bilgi için bk. Urfalı Mateos, 2000, 223.; Tyrensis II, 2016, 112.; Albert of Aachen, 2007, 693.; İbnü'l-Esir, 2006, 304). Urfa kuvvetlerinin akıbetini gören Bohemund ve Tankred ise savaşmadan Urfa'ya doğru kaçmaya başlamıştır. Tankred savaş boyunca kuvvetlerini geride tutmuş ve savaşın akıbetine göre hareket etmiştir. Öte yandan Harran önündeki krizden sonra savaşa katılmayarak ve II. Baudouin'in esir düşmesine seyirci kalarak intikamını almıştır (Anonim Süryani Kroniği, 2019, 28). Ancak Sökmen tarafından takip edilen Antakya ordusu da Harran garnizonunun taciz saldırılarıyla büyük kayıplar vermiştir (İbn Kalânisî, 2015, 14).

Harran savaşı sonrası başsız kalan Urfa şövalyeleri tahta refakat etmek üzere Tankred'i davet etmiştir. Tankred zaten aradığı fırsat olan bu daveti geri çevirmemiştir. Bir kez daha bir kontun esir düşmesi Tankred'in işine yaramıştır. Bohemund ise yanında güçlü bir rakip istemediğinden ve açıkçası onu Antakya'dan uzak tutmak istediğinden Tankred'in Urfa naibi olmasına müdahale etmemiştir. Böylece Urfa'da 18 Eylül 1108'e kadar sürecek Norman hakimiyeti başlamıştır. Bu ayrıca Urfa Kontluğu ve Antakya Prinkepsliğinin fiilen birleşmesi anlamına gelmiştir. Harran savaşında 12.000 kayıp (Urfalı Mateos'a göre Haçlıların kaybı 30.000'dir. Ancak bu sayı o dönemde Haçlıların mevcudu göz önüne alındığında biraz abartılıdır. Bk. Urfalı Mateos, 2000, 224). veren Haçlılar Urfa ve Antakya'da hakimiyeti kaybetmenin eşğine gelmişlerdi. Ancak Çökürmüş'ün Sökmen'in elindeki II. Baudouin'i kaırması üzerine (Detaylı bilgi için bk. İbnü'l-Esir, 2006, 304). ikili arasındaki ittifakın bozulması Haçlıların Antakya ve Urfa'daki ömürlerini uzatmıştır. Görüldüğü gibi gerek Kürboğa'nın seferinde gerekse Harran savaşında Türklerin birlik oldukları takdirde kazandıkları zaferler aşikardır. Ancak bu ittifakların kısa ömürlü olması ve Türk beyleri arasındaki çekişmeler Haçlıları olduklarından daha güçlü sonuçlara ulaştırmıştır. Nitekim savaş sonrası Çökürmüş iki hafta süreyle Urfa'yı kuşatmış ancak mağlup olmuştu (Çökürmüş'ün Urfa kuşatması hakkında (kronolojik hataya düşse de) daha geniş bilgi için bk. Anonim Süryani Kroniği, 2019, 26). Burada dikkati çekmek istediğimiz hadise Çökürmüş'ün Urfa kuşatması sırasında maiyetindeki bir Selçuklu prensesinin esir düşmesidir. Çökürmüş prenses için 15.000 altın fidye ödemeyi veya II. Baudouin ile esir takası yapmayı önermiştir. Kudüs Kralı I. Baudouin'in Urfa Kontunun kurtarılması yönündeki ricasına rağmen Bohemund

ve Tankred parayı tercih etmiş ve II. Baudouin esaret altında kalmıştır. Bohemund ve Tankred paraya olan ihtiyaçlarını öne sürmelerine rağmen her ikisinin de niyeti farklıydı (Albert of Aachen, 2007, 701). Tankred, II. Baudouin'in tahta geri döndüğü takdirde kendisinin uzaklaştırılacağını bildiği için zaten arasının pek iyi olmadığı II. Baudouin'in esaretten kurtulmasını istememiştir. Bohemund ise II. Baudouin'in gelişiyile Tankred'in yeniden kendi başına kalacağını bildiğinden bu durumu onaylamamıştır (Runciman II, 2008, 37). Ancak ikisinin de planları uzun vadeli olmamıştır. Bohemund batı sınırlarında Bizans İmparatorunun ve güneyden ise Halep Selçuklu Meliki Rıdvan'ın tazyiklerine karşı koyacak askeri ve ekonomik güçten yoksundu. Bunun üzerine hakkında öldü söylentisi yayarak para ve asker toplamak üzere Avrupa'ya gitmiştir. Tankred ise Bohemund tarafından ikinci defa Antakya naipliğine seçilmiştir. Ancak Bohemund geri döndüğünde söz geçiremeyeceği bir Tankred görmek istemediği için serbest kalması durumunda Urfa'nın II. Baudouin'e verilmesi yönünde Tankred'e yemin ettirmiştir (Carnotensis, 2009, 162). Ancak 7 Mart 1111'deki ölümüne kadar Avrupa ve Balkanlarda Doğu Roma'ya karşı faaliyet gösteren Bohemund bir daha Antakya'ya dönememiştir. Tankred ise 1105-1112 yılları arasındaki ikinci naiplik döneminde Harran bozgunu sonrası kaybedilen Artah (Tankred'in Artah Kalesini kuşatması üzerine Rıdvan çok sayıda süvari ve 7000 yayadan oluşan bir orduyla Artah'ın yardımına koşmuştur. Tankred Türklerin çok kalabalık olduğunu görünce barış istemiş ancak bu talebi Rıdvan'ın komutanlarından İspehbûd Sabâve tarafından reddedildi. Bunun üzerine iki ordu Kinnesrin mevkiinde karşı karşıya geldi. Tankred savaş sırasında sahte ricat taktiğini uygulamış (Türklerin uzun yıllardır uyguladığı bu taktiği Tankred'in de kullanması onun Türk askeri kültüründen ne derece etkilendiğini gözler önüne sermektedir) ve Rıdvan'ın ordusunu mağlup ederek Artah'ı ele geçirmiştir. (Nisan-Mayıs 1105) Detaylı bilgi için bk. İbnü'l-Esir, 2006, 318). Efamiye (Efamiye'nin Tankred'e intikali için bk. İbnü'l-Esir, 2000, 328.; İbn Kalânîsî, 2015, 22-23.; Azîmî, 2006, 42)., Misis ve Lazkiye'yi yeniden ele geçirerek Antakya'yı bölgenin en önemli gücü haline getirmeyi başarmıştır.

Urfa ise bu süreçte Tankred'in kuzeni ve eniştesi Richard de Salerne tarafından idare edilmiştir. Bu dönem Urfa Kontluğu'nun en zayıf ve en kötü devresi olmuştur. Çökürmüş ve I. Kılıç Arslan'ın uzun süren Urfa kuşatmaları kontluğu hem zayıflatmış hem de fakirleştirmiştir. Öte yandan Richard'ın Urfa'da tatbik ettiği yönetim şantaj, hile ve zorbalık üzerine kurulmuştu. Halktan zorla vergi adı altında para toplayan Richard, vergi vermeyen kişilere oldukça sert bir şekilde muamele etmiş, diğer yandan zenginlerin mallarını da zorla müsadere etmiştir. Yargısız infazlar, işkenceler, rüşvet ve iltimas Urfa halkını canından bezdirmiş, bu da halkın yönetim ile aralarındaki tüm bağları koparmıştır (Anonim Süryani Kroniği, 2019, 28). Tabi Richard'ın bu davranışlarının nedeni; Bohemund'un Avrupa'ya gitmeden önce II. Baudouin ve Joscelin'e serbest kaldıkları takdirde mülklerinin geri verilmesi yönünde ettirdiği yemindi. Richard bundan dolayı Urfa'da kalıcı olmadığını biliyor bu sebeple de Urfa'nın zenginliğinden faydalanarak hazinesini büyütme amacını güdüyordu. Bu sırada esir kont II. Baudouin, Çökürmüş'ün ölümü sonrası I. Kılıç Arslan'ın himayesine girmişti. Ancak bu durum da çok uzun sürmemiş, Kılıç Arslan Musul için giriştiği mücadelede Çavlı'ya mağlup olmuş ve ölmüştür (İbnü'l-Esir, 2006, 345.; İbn Kalânîsî, 2015, 27.; Azîmî Tarihi, 2006, 40.; Urfalı Mateos, 2000, 231.; Abû'l-Farac Tarihi II, 1987, 343). Bunun üzerine II. Baudouin bir kez daha el değiştirmiştir (Urfalı Mateos, 2000, 231). Joscelin de Courtenay ise Harran savaşı sonrası Sökmen tarafından Hısn Keyfa'ya götürülmüştü (Urfalı Mateos, 2000, 224). Burada 3 yıl esaret altında kalan Joscelin, Sökmen'in ölümünün ardından oğlu İlgazi tarafından 12.000 dinar fidye karşılığı Mayıs 1107'de serbest bırakılmıştır (İbnü'l-Esir, 2006, 369). Joscelin serbest kalır kalmaz Urfa'ya gelerek Kont II. Baudouin'in serbest kalması için Çavlı ile müzakerelere başlamıştır. Ancak Çavlı kontun değerini ve geçmişteki faaliyetlerini bildiği için serbest bırakmaya pek sıcak bakmamıştır. Ancak Sultan Muhammed Tapar'ın çeşitli gerekçelerle Çavlı'yı görevden alması üzerine Sultan'ın bu kararına tepki gösteren Çavlı, II. Baudouin'i 70.000 dinar fidye, Urfa'daki tüm Müslüman esirlerin serbest bırakılması ve istendiği takdirde ordusuyla yardıma gelmesi şartları ile serbest bırakmıştır. (Azîmî Tarihinde bu miktar Joscelin konusunda hataya düşülmekle birlikte 60.000 dinar olarak verilmiştir. Albert of Aachen ise Baudouin'in fidyesini 100.000 altın olarak not etmiş ve hataya düşerek Baudouin'i Çökürmüş'ün serbest bıraktığını yazmıştır (Bk. Azîmî, 2006, 40.; Albert of Aachen, 2007, 753). Önce Caber Kalesi'ne

gönderilen II. Baudouin, burada anlaşmaya kefil olarak Joscelin'in rehin kalması sonucu 1108 yılında Antakya'ya gönderilmiştir. Joscelin de bundan kısa bir süre sonra anlaşma hükümlerinin kolaylaştırılması amacıyla Çavlı tarafından serbest bırakılmıştır. (II. Baudouin ve Joscelin'in serbest kalmaları Anonim Süryani Kroniğinde farklı tasvir edilmiştir. Yazar Joscelin ve II. Baudouin'in Musul'da tutulduklarını bildirirken Joscelin'in aslında Hısn Keyfa'da esir tutulduğundan bihaber görünüyor. Buna göre Joscelin 12 bin dinar ve yerine 12 rehine bırakmak şartıyla salıverildi. Ancak 12 rehine zindandan kaçınca Joscelin'in fidye ödemediği serbest kalmış oldu. Ardından II. Baudouin için fidye toplayan ve onun yerine rehin kalmayı kabul eden Joscelin'in kahramanlığı Çavlı tarafından takdir edildi ve Baudouin'in fidyelerinden 10 bin dinar düşüldü. Ardından Joscelin teşekkür etmek için atından inip diz çökünce bir 10 bin dinar daha bağışlandı. Daha sonra Joscelin'in şanına bir ziyafet tertip ettiren Çavlı Baudouin'in fidyelerinden 10 bin dinar daha feda etti. Böylece fidyesi tamamen ödenmiş olan II. Baudouin Çavlı'dan çeşitli hediyeler de alarak serbest bırakıldı. Bu hikâyede görüldüğü üzere Joscelin'in fidye vermeden kaçtığı halde Çavlı tarafından bu denli hürmet görmesi, yine Çavlı'nın büyük miktardaki bu fidyelerden vazgeçmesi pek de gerçeklerle uyuşur görünmemektedir. Bk. Anonim Süryani Kroniği, 2019, 29-30). II. Baudouin serbest kaldıktan sonra Antakya'ya gittiğinde Tankred tarafından hoş karşılanmış, kendisine 30.000 dinar para, at, silah ve çeşitli hediyeler verilmiştir (Abû'l-Farac Antakya'ya gidip fidyeyi teslim alanın Joscelin olduğunu öne sürmüştür. Bk. Abû'l-Farac Tarihi II, 1987, 348). Ancak Tankred, Urfa gibi önemli bir gelir kaynağından vazgeçmek istememiş, Baudouin'in Urfa'ya gitmesini yasaklayarak Urfa'yı teslim etmek için kendisine vassallık yemini etmesini istemiştir (Tyrensis II, 2018, 131.; Carnotensis, 2009, 162.; İbnü'l-Esir, 2006, 369.; Abû'l-Farac Tarihi II, 1987, 347-348). Bu duruma oldukça sinirlenen II. Baudouin kendisinin Urfa'da Kudüs kralına vekalet ettiğini söyleyerek Tankred'in isteğini reddetmiştir. Ancak Tankred savaşmadan çıkarlarından öyle kolay kolay vazgeçecek biri olmadığı için II. Baudouin Urfa'yı silah zoruyla almak için Tel Başır'e giderek burada Joscelin ile birlikte güçlerini toplamıştır. Doğu Roma'nın Kilikya valisi Oşin de Tankred'e karşı II. Baudouin'e 300 Peçenek süvarisi göndermiştir. Buradan Çavlı'ya haber gönderen II. Baudouin, onu Tankred'e karşı yardıma çağırmıştır. Tankred bunu öğrenince Baudouin ve Çavlı'nın birleşmesine fırsat vermeden Tel Başır'de bulunan Baudouin'in üzerine yürümüştür. Tel Başır'de yaşanan çatışmada taraflar birbirine galip gelememiş ve müzakere edilmesine karar verilmiştir. Ancak müzakereler sonucunda da bir anlaşma sağlanamamıştır. Bundan sonra Antakya Patriği Bernhard'ın verdiği sözü tutması yönündeki baskı nedeniyle ve Baudouin ile Joscelin'in topraklarına saldırması ve kendisine karşı oluşabilecek daha büyük bir ittifaktan çekinen Tankred, istemeyerek de olsa Urfa'yı II. Baudouin'e Eylül 1108'de teslim etmiştir (İbnü'l-Esir, 2006, 370).

4. Tel Başır Savaşı

Tel Başır Halep, Suruç, Antakya üçgeninin merkezinde kalan Tel Başır Antakya ve Urfa istikametinde önemli bir geçiş noktasıdır. Günümüzde Gaziantep'in Oğuzeli ilçesine bağlı olan Tel Başır'in tarihi M.Ö 3000 yılına kadar dayanmaktadır. Etimolojik olarak İlk Çağ'da Asurlular zamanında Til Baserê adıyla zikredilen Tel Başır, Orta Çağ'da nüfusunun çoğunluğunu Hıristiyan Ermenilerin oluşturması sebebiyle Ermenicede "Müjde Tepesi" anlamına gelen T'ıl Aveteaç adını almıştır. Tunç çağlarından itibaren bir yerleşim yeri olan Tel Başır, yerleşimler boyunca yükselen höyüğü sayesinde korunaklı bir yapıya bürünmüştür. Yaklaşık 400 metre yükseklikte ve 200 metre genişlikte olan Tel Başır höyüğü bu yönüyle Anadolu'nun en büyük höyüklerinden biridir. Höyüğün etrafında oluşan şehir surlarla çevrilmiş ve şehrin savunması amacıyla müstahkem bir kale inşaa edilmiştir. Roma ve İslam dönemlerinde askeri bir karakol olarak kullanılan Tel Başır, Doğu Roma tarafından 962 yılında ele geçirilince imar faaliyetleri sayesinde büyük gelişme göstermiş ve şehir kimliği kazanmıştır. Bu nedendir ki Haçlı seferleri boyunca önemli bir kavşak noktasında olması, stratejik açıdan büyük merkezlere yakın bir üs niteliği taşıması, ticaret yolları üzerinde olması ve korunaklı, yüksek bir kaleye sahip olması Tel Başır'i Haçlılar için bulunmaz bir fırsat haline getirmiştir. Nitekim Tel Başır I. Haçlı Seferi sırasında 1097'nin sonlarında Ermenilerin de desteği

sonucu I. Baudouin de Boulogne tarafından ele geçirilmiştir. Tel Başır 1103'e kadar I. Baudouin'in komutanlarından Fer tarafından yönetilmiştir, Joscelin de Courtenay'ın 1103 yılında bölgeye gelişiyle II. Baudouin tarafından kendisine ikta olarak verilmiştir (Honigmann, 1970, 145). Tel Başır gerek I. Baudouin gerek II. Baudouin gerekse Norman hakimiyeti altında kaldığı dönemde özellikle Kuzey Suriye üzerine yapılan seferlerde askeri bir üs olarak kullanılmıştır. Tel Başır yakınlarında yapılan iki savaş bölgenin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bunlardan ilki yukarıda bahsi geçen Tankred ile II. Baudouin arasında Eylül 1108'de yaşanan savaştır. Bazı kaynaklarda yaşanan bu savaşlar birbiriyle karıştırılmakta veya kronolojik olarak hataya düşülmektedir. Ancak bizim makalemize konu ettiğimiz savaş Ekim veya Kasım 1108'de yaşanan ilkinde göre daha büyük ve daha geniş katılımlı olan Tel Başır Savaşı'dır (Willermus Tyrensis yaşanan savaşı küçük bir çatışma olarak not etmiş, Tankred'in kaybını 20 olarak vermiştir. Hataya düşen Willermus'un burada not ettiği Tel Başır savaşı değil, Tel Başır yakınında yukarıda da bahsedilen çatışmadır. Yine Fulcherius Carnotensis Tankred'in af dilediğini ancak Baudouin ve Joscelin'in Tankred'i affetmeyerek Türklerle anlaştığını öne sürmüştür. Ardından 7000 Türk'ü toplayan Joscelin Tankred'i ve 500 adamını mağlup etmiştir. Burada da olayın kaydı hem sayısal hem de mantıki açıdan Tel Başır savaşıyla örtüşmemektedir (Bk. Tyrensis II, 2018, 131.; Carnotensis, 2009, 162).

Urfa meselesi yüzünden Tankred ile II. Baudouin'in arası açılmış, Tankred'in Urfa'yı teslim etmesi ikili arasındaki çekişmeyi sonlandırmamıştı. II. Baudouin esaretten kurtulup Urfa'ya geldiğinde selefi Richard'ın ve onun hamisi Tankred'in burada halka uyguladıkları zulümler kulağına çalınınca aralarındaki nefret bir kat daha artmıştır (Anonim Süryani Kroniği, 2019, 30). Dolayısıyla II. Baudouin, Tankred'i kendisine ve topraklarına karşı büyük bir tehdit olarak görmeye başlamıştır. Öte yandan II. Baudouin serbest kalmasından beri sabık Musul Valisi Çavlı ile her geçen gün ilişkilerini daha sıkılaştırmıştır. Çavlı hiç şüphesiz Tankred'e karşı II. Baudouin'in elinde olan önemli bir kozdu. Bunun farkına varan II. Baudouin fidesini düzenli ödemiş, Seruc'da Müslümanlar için bir mescit tamir ettirmiş ve Çavlı aleyhine konuşan Seruc valisini "Böyle bir adam ne bize ne Müslümanlara yarar" diyerek idam ettirmiştir. Çavlı da askeri açıdan II. Baudouin'e güvence vermekte ikili arasında her geçen gün gelişen ittifak Tankred'i rahatsız etmekteydi. Tabi Çavlı-II. Baudouin ittifakından en az Tankred kadar Halep Emiri Rıdvan da rahatsız olmaktadır. Habur yakınındaki savaşta I. Kılıç Arslan'ın mağlup edilmesi sonrası Çavlı'nın işbirliği yaptığı Artuk oğlu İlgazi'yi basit bir sebepten dolayı tutuklaması Çavlı'nın bir diğer müttefiki Rıdvan'ı endişeye düşürmüştür. Nitekim Çavlı, Rahbe hakimi İspehbûd Sabave'nin, Sultan'ın kendisine karşı harekete geçebileceği yönündeki tavsiyeleri sonucu Irak'ta tutunamayacağını anlamış ve merkezi bir otoritenin olmadığı Suriye'ye gelmiştir (Özaydın, 1990, 100). Kısa süre sonra Halep bölgesinde ordugah kurarak Rıdvan'ın topraklarını tehdit etmeye başlamıştır. İbnü'l Esir'in kaydına göre Çavlı'nın Halep bölgesine geldiğini haber alan Rıdvan, ordusuyla birlikte Çavlı'yı karşılamak üzere Siffin'e gelmiştir. Burada Tel Başır'den Çavlı'ya II. Baudouin'in fidesini götüren Haçlı askerleri ile karşılaşan Rıdvan, ani bir baskınla Haçlıları mağlup etmiş ve fidyeye el koymuştur (İbnü'l-Esir, 2006, 371). Bunun üzerine hiddetlenen Çavlı da harekete geçerek Rıdvan'ın hakimiyetindeki Bâlis şehrini kuşatmıştır. Beş gün süren kuşatma sonucunda şehri ele geçiren Çavlı, şehri yağmalamış ve 22 Eylül 1108'de müdafileri idam ettirmiştir (Azîmî Tarihi, 2006, 44). Çavlı bununla da yetinmeyerek Halep civarındaki şehir ve kaleleri bir bir yağmalamaya başlamıştır. Çavlı ile tek başına baş edemeyeceğini anlayan Rıdvan, Tankred'e bir mektup yazarak onu Çavlı'ya karşı kışkırtmıştır. Çavlı'nın bölgeye Haçlıları Suriye'den atmak için büyük bir orduyla geldiğini anlatan Rıdvan mektubunda Çavlı'nın Halep'i aldığı takdirde sıranın Antakya'ya geleceğini yazmıştır. Aynı zamanda Çavlı'ya karşı işbirliği yaparsa hem Halep'in kurtulacağını hem de Suriye'deki Haçlı varlığının devam edebileceğini belirten Rıdvan, Tankred'i yardıma çağırmıştır (İbnü'l-Esir, 2006, 372). Tankred ise bu mektupta yazılanlar karşısında ittifak talebini reddedememiştir. Derhal Çavlı'ya karşı savaşmak üzere 1500 kişilik bir orduyla Antakya'dan harekete geçmiştir. Bir süre sonra Rıdvan tarafından gönderilen 600 süvari de Tankred'in ordusuna dahil olmuştur (İbnü'l-Adîm, 2014, 109). Kendisine karşı girişilen bu ittifakı haber alan Çavlı da hemen bir süredir sıkı bir ilişki halinde olduğu Urfa Kontu II. Baudouin'e haber göndermiştir. Çavlı II. Baudouin'i ikna etmek için fidenin geri kalanından da vazgeçtiğini bildirmiştir. Ancak II. Baudouin'in bu savaşa katılması için herhangi bir ikna çabasına ihtiyacı yoktu. Çünkü II. Baudouin uzun yıllardır Tankred ile bir çekişme halindeydi. Serbest kaldıktan sonra Tankred'in Antakya'da kendisine olan tutumları, vassallık yemini etmesini istemesi gibi nedenler bu çekişmeyi nefrete dönüştürmüştü. Şimdi aradığı intikam fırsatını yakalayan II. Baudouin, din kardeşliğini kenara atarak Çavlı'nın yardım çağrısına olumlu yanıt vermişti. Bu doğrultuda Tel Başır senyörü Joscelin'i de yanına alan II. Baudouin, Çavlı'nın ordusuyla

birleşmek üzere Menbic'e gitmiştir. Ancak tam bu sırada Sultan Muhammed Tapar tarafından Musul'u teslim almak üzere gönderilen Mevdud'un Musul'a girerek Çavlı'nın mallarına ve hazinesine el koyduğu haberi gelmiştir. (Abû'l-Farac'a göre Çavlı'nın Musul'u kaybetmesinin nedeni Çavlı'nın karısının Musul'da halka kötü muamele etmesi ve ağır vergiler koymasındır. Kötü yönetimden şikâyet eden halk Mevdud'un gelişiyile sevinmiş ve ona hiç mukavemet etmeden Musul'u teslim etmiştir (Bk. Abû'l-Farac Tarihi II, 1987, 348). Dolayısıyla bu haber Çavlı'nın ordusunda disiplinsizlik yaratmıştır. Atabey Zengi, Bektaş en-Nihâvendi gibi ünlü komutanlar ve ordusunun büyük bir bölümü Çavlı'yı terk etmiştir. Kalan 1000 kadar askeriyile Tel Başir'e giden Çavlı, burada II. Baudouin ve Joscelin ile birleşmiştir (İbnü'l-Esir, 2006, 372).

Bu sırada Tankred'in ordusuyla yaklaştığı haberi üzerine Çavlı-Baudouin-Joscelin ittifakı da ordularını toplayarak Tankred'i karşılamak üzere yola çıkmıştır. Tel Başir yakınında iki ordu karşı karşıya gelmiştir. Çavlı-Baudouin-Joscelin ittifakı ordusunun sağ kanadında Emir Altuntaş el-Eberi ve Emir Aksıyan, sol kanadında Emir Bedran b. Sadaka, Sungur Diraz ve İspehbûd Sabave, merkezde ise II. Baudouin ve Joscelin'in kuvvetleri yer almaktaydı. Savaş Antakya Haçlılarının merkezde bulunan Urfa Haçlılarına saldırması ile başlamıştır. Başlangıçta Antakya Haçlıları merkezde galip gelerek Urfa Haçlılarını çekilmek zorunda bıraksa da Çavlı'nın sol kanadından saldırıya geçen süvariler Tankred'in piyadelerini kılıçtan geçirmiştir. Ordusunun kanatları yarılan Tankred, merkezdeki kuvvetlerinin de püskürtülmesi üzerine kalan askerleri ile savaşarak geri çekilmeye başlamıştır. Ancak tam bu sırada savaşın gidişatını değiştiren bir olay meydana gelmiştir. Savaş sırasında Çavlı'ya bağlı bazı askerler Urfa Haçlıları ile yapılan ittifakı tam kavrayamamış olacaklar ki Kont II. Baudouin ve Joscelin'in yedekte olan atlarını çalarak kaçmıştır. Bunu gören diğer askerler de mağlup olduğu düşüncesi ile silsile halinde kaçmaya başlayınca bir anda savaşın seyri değişmiştir. Çavlı kaçanları geri döndürmeye çabalasa da disipline olmayan askerleri ikna edememiştir. Çavlı'nın adamlarının kaçtığını gören II. Baudouin ve Joscelin de daha fazla kayıp vermemek için Tankred'i takip etmeyi bırakmış ve geri çekilmeye başlamıştır. Tankred düşmanlarının geri çekilmeye başladığını görünce bir anda roller değişmiştir. Karşı saldırıya geçen Tankred, Urfa Haçlı ordusunun büyük bölümünü imha etmiştir. Esir düşmek istemeyen Çavlı savaş meydanını terk ederek Rahbe'ye çekilmiştir. II. Baudouin ve Joscelin ise az sayıdaki askerleri ile Tel Başir'e çekilmiştir. Savaş sonrası Çavlı, Suriye'de de barınamayacağını anlayarak Sultan Muhammed Tapar'dan af dilemiş ve kendisine İran Valiliği verilmiştir (İbnü'l-Esir, 2006, 372). II. Baudouin ise Urfa'ya dönerek yokluğunda bağımsızlık için uğraştıklarını düşündüğü Ermenilerden intikamını almıştır (Maalouf, 2015, 80).

İbnü'l-Esir'den başka diğer bir yerel kaynak olan Anonim Süryani Kroniği bu savaştan oldukça kısa bahsetmiştir. İsim vermemekle birlikte iki ordunun Harran ve Dülük arasındaki Gubba(?) Manastırı yakınlarında karşılaştıklarını not eden yazar fazla detay vermeden savaşı Antakyalıların kazandığını ve Türklerin kaçtığını belirtmiştir. II. Baudouin ve Joscelin de Türklerle beraber mağlup edilmiş ancak Haçlı liderleri kısa zaman sonra aralarında barışmışlardır (Anonim Süryani Kroniği, 2019, 30).

Kemalüddin İbnü'l-Adîm Zübde adlı eserinde savaşın öncesini ve seyrini diğer kaynaklardan farklı tasvir etmiştir. Zübde'ye göre Çavlı ve Joscelin Tankred'e karşı askeri bir ittifak yapmışlar bunun üzerine yalnız kalan Tankred, Halep emiri Rıdvan'dan yardım istemiştir. Dolayısıyla Rıdvan bizzat ordusuyla birlikte Tankred'e yardıma gitmiştir. İki ordu arasında Tel Başir'de yapılan savaşı Çavlı ve müttefikleri kazanmış, Tankred'in ve Rıdvan'ın tüm adamları öldürülmüştür. İbnü'l-Adîm tarafından verilen bilgileri tenkit etmek gerekirse öncelikle Tankred Rıdvan'ı yardıma çağırılmamış, tam tersi Rıdvan Çavlı'dan çekindiği için Tankred'i yardıma çağırmıştır. Yine Çavlı kendisine karşı kurulan Tankred-Rıdvan ittifakından sonra II. Baudouin ve Joscelin ile askeri ittifak kurmuştur. Burada görüldüğü üzere bir kronoloji hatası yapılmıştır. Nitekim bölgeye yeni gelen Çavlı'nın askeri ve siyasi gücünden bihaber olan Tankred'in bir kıskırma söz konusu olmadan tüm kuvvetleriyle Çavlı'nın üzerine yürümesi mantıklı değildir. Bu durum bize Tankred'in harekete geçmesinin arkasında Rıdvan'ın olduğunu göstermektedir. İbnü'l-Adîm'in savaşın sonucuyla ilgili kaydı da diğer kaynaklarca teyit edilmemektedir. Savaş yukarıda da verdiğimiz üzere Tankred'in galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Zira İbnü'l-Adîm savaşı Çavlı'nın kazandığını not etmekle birlikte savaş sonrası Rıdvan'ın Çavlı'nın elinde olan Bâlis'i ele geçirdiğini yazmıştır. Ordusunu kaybeden Rıdvan'ın hemen savaş sonrası Çavlı'nın elindeki bir kaleyi alması bu yönüyle bilgiler arasında tezatlık oluşturmaktadır (İbnü'l-Adîm, 2014, 109).

I. Baudouin'in rahibi olan Fulcherius Carnotensis kroniğinde Tel Başir savaşından oldukça kısa bahsetmekle birlikte savaşın nedeni olarak Tankred'in, Urfa'yı Baudouin'e vermek üzere Bohemund'a

verdiği sözü tutmamasını göstermiştir. Fakat Willermus Tyrensis gibi o da ilk Tel Başir savaşı ile ikincisini birbirine karıştırmıştır. Baudouin Urfa'ya sokulmayınca Joscelin ile birleşip Tankred'e karşı harekete geçmiştir. Savaşta Türk ordusunun mevcudunu 7000 kişi olarak veren Fulcherius, Tankred'in ordusunu 500 kişi olarak not etmiştir. Tankred hazırlıksız şekilde yakalanmış ve Türklerin yardımını alan Baudouin tarafından mağlup edilmiştir. Ancak Fulcherius kroniğinde Tankred-Baudouin mücadelesi hakkında yanlışlığa düşmüştür. Öncelikle ilk Tel Başir savaşına Çavlı'nın ordusu katılmamış, Tankred, Baudouin'in Çavlı ile birleşmesine fırsat vermeden saldırıya geçmiştir. Yani bu durumda Türk ordusu ilk savaşa katılmamış ayrıca Tankred zaten saldırıya geçen taraf olduğu için hazırlıksız yakalanması olası değildir. Öte yandan Fulcherius kroniğinde ikinci savaştan bahsetmiş olsa bile bu sefer de savaşın kazananının Çavlı ve Bauouin olduğunu söyleyerek yanlış hüküm vermiştir (Carnotensis, 2009, 162).

Albert of Aachen, bizzat sefere katılmamış eserini Kudüs'ten dönen şövalyeler ve hacılara dayanarak yazmıştır. Eserinde Tankred-Baudouin çatışmasının sebepleri konusunda diğer kaynaklarla paralellik arz etse de Tel Başir savaşı hakkında yanlış çıkarımlarda bulunmuştur. Öncelikle Baudouin'in Çökürmüş'e ödenen 100.000 altınlık fidye ile kurtulduğunu yazmış ancak Çökürmüş 1106 yılında Çavlı ile giriştiği mücadele sonucu ölmüştür. Çökürmüş'ün ölümü hakkında malumatı olmayan Albert, Çavlı'dan hiç bahsetmediği gibi Baudouin ve Joscelin'in müttefiki olarak Çökürmüş'ü kaydetmiştir. Öte yandan Tel Başir'den de bahsetmeyen Albert savaşın Tuluppa'da (Dülük) gerçekleştiğini öne sürmüştür. Ona göre Tankred ve Baudouin bölge hakimiyeti konusunda anlaşamamış ve bir zaman sonra bu anlaşmazlık birbirlerinin topraklarına saldırmaya kadar gitmiştir. Tankred ve Baudouin-Joscelin ittifakı sonunda tam teçhizatlı orduları ile karşı karşıya gelmişler ve yapılan savaşı Tankred kazanmıştır. Albert savaşın yaşandığı yer hakkında bilgi vermemiştir. Yenilgi üzerine Baudouin Dülük'e kaçmış, Tankred ise ordusuyla birlikte Dülük'te bulunan Baudouin'i kuşatmıştır. Bunun üzerine Joscelin Baudouin'i kurtarmak için Çökürmüş'ten yardım istemiştir. Çökürmüş bölgede Tankred'in çok güçlenmesine mahâl vermemek için 40.000 asker ile harekete geçmiştir. Bu esnada Tankred, Baudouin'e teslim olması için bir gün mühlet tanımıştır. Fakat Çökürmüş'ün kalabalık bir orduyla geldiğini haber alınca kuşatmayı kaldırarak geri çekilmiştir. Kuşatmadan bu sayede kurtulan II. Baudouin de Urfa'ya dönmüştür (Albert of Aachen, 2007, 753). Burada görüldüğü üzere hem olayın yaşanış şekli hem de ordu mevcutları diğer kaynaklarla örtüşmemektedir.

XIII. Yüzyılda Doğu Anadolu'da yaşayan tarihçi Abû'l-Farac kendi adını taşıyan eserinde Haçlılar Tarihi ile ilgili ayrı bir kayıt tutmuştur ve bu kaydında Tel Başir savaşından da kısaca bahsetmiştir. Abû'l-Farac Tarihi'ne göre Tel Başir Savaşı'nın asıl nedeni Çavlı'nın Suriye'ye gelerek Rıdvan'ın hakimiyetindeki Bâlis şehrini ele geçirerek yakıp yıkmasıdır. Burada Abû'l-Farac Çavlı'ya Baudouin tarafından gönderilen fidyeye Rıdvan'ın el koymasından bihaber görünmektedir. Nitekim Çavlı'nın Bâlis şehrine saldırmasının nedeni budur. Bunun yanı sıra Abû'l-Farac Rıdvan'ın Türklerinin Çavlı'nın Türklerine galip geldiğini ve savaşta çok sayıda Türk'ün öldüğünü belirtmiştir. Burada anlatılanlar diğer kaynaklarla paralellik göstermiştir ancak Abû'l-Farac Frankların birbirlerini öldürmekten kaçındıklarını ve birbirlerini atlarından düşürmekle yetindiklerini söyleyerek ilginç bir yorum yapmıştır. Savaşın sonucunu bu şekilde tayin eden Abû'l-Farac Baudouin ve Joscelin'in Tel Başir'e kaçtığını, Çavlı'nın ise kefeni elinde Sultan Muhammed'den af dilemek için Isfahan'a gittiğini yazmıştır (Abû'l-Farac Tarihi II, 1987, 348-349).

Urfalı Mateos vekayinamesinde Tel Başir savaşı Ermeni takvimine göre 22 Şubat 1108-20 Şubat 1109 arasında gösterilmiştir. Urfalı Mateos, Baudouin'in kurtuluş fidyesini 30.000 dinar olarak kaydetmekle birlikte Abû'l-Farac gibi Baudouin'in kurtuluşunda Ermeni beyi Kogh Vasil'in payını öne çıkarmıştır. O'na göre Baudouin Tankred'den kendi mülkü olan Urfa'yı istemiş ancak Tankred Baudouin'i vassalı yapmak istediği için bunu kabul etmemiştir. Bunun üzerine Baudouin, Joscelin ile birlikte Tankred'e savaş açmıştır. Burada dikkati çeken Urfalı Mateos'un Tankred yanlısı bir tavır takınmasıdır. Tankred hakkında "Hazreti İsa'nın askeri" olarak söz den Urfalı Mateos, Baudouin'in Tankred'e savaş açmakla "Allah'a karşı fena bir günah işlediğini..." yazmış ve ayrıca Çavlı'yı Hıristiyanlarla savaşmak için yardıma çağırmasını tenkit etmiştir. Burada bir diğer önemli nokta Urfalı Mateos'un Rıdvan ve Çavlı arasındaki çatışmaları göz ardı ederek savaşın Hıristiyanların kendi aralarındaki anlaşmazlıktan çıktığını düşünmesidir. Urfalı Mateos Halep emiri Rıdvan'dan hiç bahsetmeyerek Tankred'in Baudouin-Joscelin-Çavlı ittifakına tek başına karşı koyduğunu öne sürmüştür. Ancak bu ordu mevcutları göz önüne alındığında pek mümkün görünmemektedir. Nitekim Urfalı Mateos Baudouin'in ordu mevcudu hakkında bilgi vermemekle birlikte Kogh Vasil'den 800, Doğu Roma Valisinden bir müfreze Peçenek savaşçısının Baudouin'in hizmetine

girdiğini belirtmiştir. Çavlı'nın ordusunu da 5000 kişi olarak veren Urfalı Mateos, karşılarında Tankred'in kuvvetlerinin yalnızca 1000 kişiden ibaret olduğunu öne sürmüştür. Tankred'in piyadeleri savaşın başında mağlup edilmiş ancak Tankred güçlerini toplayarak önce Baudouin'i mağlup etmiş ardından Çavlı'nın üzerine yürüyerek onu geri çekilmek zorunda bırakmıştır. Görüldüğü üzere Urfalı Mateos Tankred'in ordusunu sayıca az göstererek kazanılan zaferi ve Tankred'in kahramanlığını abartmıştır (Urfalı Mateos, 2000, 234-235).

Baudouin Tel Başır savunmasında Joscelin'i bırakarak Urfa'ya dönmüştür. Bundan kısa bir müddet sonra yeni Musul emiri Mevdud 1111 yılında büyük bir orduyla gelerek Tel Başır'ı bir buçuk ay boyunca kuşatmış ancak başarılı olamamıştır. Joscelin bu süreçte başarılı bir yönetim sergilemiş bölgede kendisine karşı büyük bir kuvvet toplayan İlgazi'yi Keysun-Besni arasında yapılan savaşta mağlup etmiştir (1120). Bundan sonra savunmasız kalan Halep ve çevresi Joscelin'in saldırılarına maruz kalmıştır. Joscelin'in artan gücüne karşı Nur-üd-Devle Belek 1124 yılında Tel Başır'e bir sefer düzenlese de Menbic'de yaralanarak ölmüştür (Honigmann, 1970, 146). 1131 yılı sonunda Joscelin'in ölümüyle yerine oğlu II. Joscelin geçmiştir. Ancak babası gibi güçlü bir devlet adamı olmayan ve içkiye, eğlenceye düşkün olan II. Joscelin devlet işlerini askıya almış ve senyörlük toprak kaybetmiştir. Bu dönemde Tel Başır ve çevresi Halep emiri Seyfeddin Savâr'ın akınlarına maruz kalmıştır. 1142'de Doğu Roma İmparatoru İoannes Komnenos (1087-1143) Anadolu ve Suriye üzerine çıktığı seferde Suriye'nin kuzeyini egemenliği altına almıştır. İmparator İoannes, bu fırsatla uzun yıllardır Anadolu'da Doğu Roma hakimiyetine meydan okuyan ve işbirliği yapmaktan kaçınan Urfa Kontluğu'nu da hedef almıştır. II. Joscelin, İmparatorun Tel Başır önlerine gelmesi üzerine haraç vermeyi kabul etmiş ve kızını İmparator İoannes ile evlendirmek zorunda kalmıştır. Bundan sonra gücünü ve şöhretini yitiren II. Joscelin, Türkiye Selçuklu Sultanı I. Mesud (1116-1155) ve müttefiki Nureddin Zengi (1146-1174) ile giriştiği mücadele sonucunda 1150 Mayıs'ında esir düşmüş ve Halep'e gönderilmiştir. Ertesi yıl harekete geçen Mesud, Kontluğa bağlı Raban, Keysun ve Bahasna kalelerini ele geçirdiyse de Tel Başır'ı almayı başaramamıştır. Mesud'un çekilmesinin ardından Tel Başır'e gelen Kudüs Kralı III. Baudouin (1143-1162) II. Joscelin'in karısını ve oğlunu himayesi altına almıştır. Ardından hala Haçlıların elinde olan Tel Başır, Ravendan, Albara, Azez, Samsat ve Runkaleyi savunmak üzere paralı tuttuğu Doğu Roma garnizonlarını bırakan III. Baudouin Kudüs'e dönmüştür. Bunu fırsat bilen Nureddin Zengi başsız kalan kontluk topraklarına yaptığı saldırıları sıklaştırmıştır. Nihayet Türk hücumlarına uzun müddet dayanamayan Doğu Roma garnizonları bir bir düşmeye başlamıştır. Araban ve Dülük'ü takiben 8 Temmuz 1151'de Tel Başır de Nureddin Zengi tarafından ele geçirilmiştir. Böylece Tel Başır'de 1097'den beri 54 yıl süren Haçlı hakimiyeti sona ermiştir (Honigmann, 1970, 146).

SONUÇ

Tel Başır Savaşı'nın başta Urfa Haçlı Kontluğu olmak üzere Kuzey Suriye'deki Haçlılar ve Türkler açısından önemli sonuçları olmuştur. Urfa Kontluğu, Tel Başır savaşından sonra eski gücünü tümünden yitirmiştir. Haçlı kontları arasında yaşanan anlaşmazlıkların Tel Başır'de savaşa dönüşmesi aralarındaki düşmanlıkları açığa çıkardığı gibi Haçlıları bundan sonra birlikte hareket etmekten yoksun bırakmıştır. Sonraki süreçte de yerel Haçlı kontları birbirlerine hep kuşkuyla yaklaşmış bu durum Türk akınları karşısında Haçlıları yalnız ve savunmasız bırakmıştır. Başlangıçta Normanlar ile Franklar arasında başgösteren nüfuz mücadelesi zamanla çıkar çatışması halini almış bu da kutsal topraklara gelen hacıların Haçlı kontlarına olan güvenlerini sarsmıştır. Kudüs'ü kurtarmak parolası ile Avrupa'da oluşturulan dini atmosfer görüldüğü gibi seferlerin görünür sebebidir. Başta Papa olmak üzere Kontların toprak ele geçirme ve zenginlik elde etme hırslarının, din kardeşliğinin önüne geçmesi bize Haçlı seferlerinin samimiyetini sorgulatmaktadır. Doğu'daki nehirlerden süt ve bal aktığına inandırılan Avrupa halkı dini propagandalarla aldatılmış, Papalar ve Kontların ihtiraslarının kurbanı olmuştur. Tek bir amaç için bir araya toplanan Haçlılar söz konusu toprak, para, makam vs. olduğu zaman birbirlerine kılıç çekmekten dahi sakınmamışlar, kendi aralarındaki mücadelelere yerel Müslüman halkları da dahil etmişlerdir. Tel Başır'de gördüğümüz iki Müslüman ve iki Hıristiyan ordusunun birbirleri ile savaşı Orta Çağ'da din olgusunun ekonomik bir arkaplana körü körüne bağlı olduğunu göstermektedir. Nitekim ittifaklar dini temele dayanmamış, ekonomik ve siyasi çıkarlar doğrultusunda kurulmuştur.

Öte yandan Haçlı Seferleri sırasında İslam dünyasının en büyük gücü olan Selçuklular da Sultan Melikşâh'ın ölümünün ardından uzun süren bir iç karışıklığa sürüklenmiştir. Merkezi otoritenin ortadan kalkmasıyla yerel beyler ve emirler güç kazanmış, özellikle Suriye ve Irak'ta federatif bir yapı oluşmuştur.

Merkezden atanan valilerin yetkileri dışına çıkıp zamanla bağımsız hareket etmeye başlaması kendi aralarında çıkar çatışmalarının doğmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Valiler arasında yaşanan bu çatışmalar devleti güçsüz duruma düşürmüştür. Haçlılar bu şekilde Anadolu ve Suriye coğrafyasına geldiklerinde karşılarında siyaseten güçsüz ve birlik olmaktan uzak bir ortam bulmuştur. Bu durum Haçlılara olan mukavemeti büyük ölçüde ortadan kaldırdığı gibi Haçlı ordularını olduğundan daha güçlü göstermiştir. Nitekim yerel emirler ve valiler kendi aralarındaki çıkar çatışmaları söz konusu olduğunda Haçlı işgalcileriyle ittifak yapmaktan çekinmemiştir. Esasen Türkleri Anadolu'dan atmayı hedefleyen Haçlılar bu ittifaklardan faydalanarak rahat bir hareket sahası kazanmıştır. Bu durum tıpkı Haçlılarda olduğu Türk Beylerinde de siyasi çıkarların, din birliğinin önüne geçtiğinin bir göstergesidir. Nitekim Rıdvan ve Çavlı'nın yapabileceği olası bir ittifak Baudouin veya Tankred'i çok zor durumda bırakabilecekken yaptıkları ittifak tercihleri Haçlıların bölgedeki varlıklarını sürdürmelerine neden olmuştur. Dolayısıyla Tel Başir savaşından asıl kârlı çıkan Tankred olmuş, Halep emiri Rıdvan kısa süre sonra kendisi sayesinde büyük bir güce kavuşan bu müttefikinin saldırılarından nasibini almıştır. Diğer yandan Çavlı mücadelesinden vaz geçmek zorunda kaldığı gibi Urfa Haçlı Kontluğu da Antakya Haçlı Kontluğu'na karşı daha güçsüz kalmıştır.

KAYNAKÇA

- Abu'l Farac, Gregory (1987). *Abu'l Farac Tarihi II*. (Çev. Ömer Rıza Doğrul), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Aguilers, Raimundus (2019). *Historia Francorum*. (Ed. Süleyman Genç), İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Albert of Aachen (2007). *Historia Ierosoliminata*. (Ed. Susan B. Edgington), Oxford: Oxford University Press.
- Ayan, Ergin (2013). *Anonim Haçlı Tarihi (Gesta Francorum Et Aliorum Hieroslymitanorum)*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Anonim Süryani Kroniği (I. ve II. Haçlı Seferleri)* (2019). (Çev. İlhan Aslan), İstanbul: Post Yayınları.
- Azîmi Tarihi (2006). *Selçuklular İle İlgili Bölümler (H. 430-538=1038/39-1143/44)*. (Ed. Ali Sevim), Ankara: TTK Yayınları.
- Baştav, Şerif (1999). Bizans ve Haçlı Seferleri. *Uluslararası Haçlı Seferleri Sempozyumu*, Ankara: TTK Yayınları.
- Cahen, Claude (2016). *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*. (Çev. Mustafa Daş), İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Carnotensis, Fulcherius (2009). *Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium*. (Çev. İcan Bihter Barlas), İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Demirkent, Işın (1995). 1101 Haçlı Seferi. *Prof. Dr. Fikret Işıltan'a 80. Doğumyılı Armağanı*. İstanbul: Dünya Yayınları.
- Demirkent, Işın (2004). İznik'in Haçlılar Tarafından Kuşatılması. *Tarih Boyunca İznik, İznik Eğitim ve Öğretim Vakfı*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Demirkent, Işın (2013). *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Honigmann, Ernst (1970). Tel-Bâşir. *İslam Ansiklopedisi*, (Cilt XII), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İbn Kalânîsî (2015). *Şam Tarihine Zeyl*. (CCXLIII), (Çev. Onur Özatağ), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- İbnü'l-Adim, Kemâlüddin (2014). *Zübdetü'l-Halep Min Târîhi Haleb'de Selçuklular*. (Ed. Ali Sevim). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İbnü'l-Esir (2006). *El Kâmil fi't-Târîh*. (Çev. Abdülkerim Özeydin), İstanbul: Bahar Yayınları.
- Komnena, Anna (1996). *Alexiad*. (Çev. Bilge Umar), İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Maalouf, Amun (2015). *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*. (Çev. Ali Bertkay), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ostrogorsky, Georg (2015). *Bizans Devleti Tarihi*. Çev. (Fikret Işıltan), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özeydin, Abdülkerim (1990). *Sultan Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Pirenne, Henri (2012). *Orta Çağ Avrupa'sının Sosyal ve Ekonomik Tarihi*. (Çev. Uygur Kocabaşoğlu), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Runciman, Steven (2008). *Haçlı Seferleri Tarihi I*. (Çev. Fikret Işıltan), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Runciman, Steven (2008). *Haçlı Seferleri Tarihi II*. (Çev. Fikret Işıltan), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)* (2000). (Cilt CL-CLI), (Çev. Hrant D. Andreasyan), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Vasiliyev, Alexander (2016). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*. (Çev. Tevabil Alkaç), İstanbul: Alfa Tarih.
- Tyrensis, Willermus (2016). *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum I*. (Ed. Ergin Ayan), İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tyrensis, Willermus (2018). *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum II* (Ed. Ergin Ayan), Ankara: Gece Kitaplığı.